

№ 1/2 — 1919

ARCHIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKA

Kõigi maade töölised, ühinegem!

Klassiwoitlus

Peterburis, Fontanka 53
Петроград, Фонтанка 53

Kommunistline kuukiri

Rakstunumbri ind 4 rub
Üksik number 2 rub

В. Уланов (Lenin)

Dr. B. Kuznetsov's
Book Club
Biblioteka
PE 1471

Wäljawaated uue ühiskonnaforra ehitustöö peale.

Imperialistiline ilmasõda tõmbas jämeha kripisu läbi kõigi nende kokkuleppe-meeste õpetustest, kes tõendada püüdsid, nagu ei tarwitaks kodanlik ilmaförd mitte katastroofiliku kokkulangemisega lõppeda, vaid nagu ääbuks ta pikkamisi uue, fortialistliku korra ees anda varisedes, nagu wana kuluein, mis wärskte orasrohu alla wajub ja kaob. Ta tõi lugemata endisete lisaks weel ühe tõenduse, kui õigeste Mary ja Engels juba kolmveerandsaja aasta eest ühiskondlise arenemise käiku ette näha olid osanud, kui nad „Kommunistilise manifesti“ lõpusõnas kirjutasid: „Nad (s.o. kommunistid) seletawad awalikult, et nende eesmärtisid ainult fogu praeguse ühiskonnaforra wäginwaldse kufutamise teel kätte wõid saada.“

Meie põlw on selle tõesõna ajalooline tunnistaja, ühtaegu aga ka tema tegeikk täidesaatja. Meile on ajalugu ülesandeks teinud wana ühiskondlikult korda äwitada ja tema afemele uut üles ehitada. Misjuguft wäljawaadet pakub meile nüüd endise aja pärandus, pakub praegune oluförd selles ehitustöös?

Kes tahaks salata, et seisuförd ülliraste ja tõsine on. Teisiti oleks seda wõimatagi ette kujutada. Kodanlik ilmaförd ei seisnud ega seifa mitte ainult sõnades, mitte ainult walitfufewormis, paberilepandud seadustes ja teistes enam-wähem puhasmõistelikkudes asjades, waid ta põhjenes enne-aimamata päratute organisatsioonide peal, mis määratute aineliste ja waimliste jõudude üle walitfufid. Seal oli kõigepealt riigi asjaajamise ja korraspidamise aparat kümnete tuhandete ametnikkude, politfseinikkude, sandarmitega, kelle unid kodanliku korra unidega lahutamataft seotud olid ja kes sellepärast ühise müüriina selle korra kaitfjel seifid. Seal oli riigi kaswatus-aparaat, koolid kõige madalamast rahwafkoolist kuni ülikoolini, kus iga kuulutataw sõna, iga õpitaw rida otsekohe wõi kaufseft selleks oli kawatsetud, et maksawat ühiskonnaforda kindlustada, sellele uut jõudu

ja tuge kaswutada. Seal oli kirik oma fägawingelise mõjuga, mis rahwaulkafid kõigi traditsiooniliste kommete ja piihakseptud arwamiste nägemata wõrguga sidus ja kodanlikule korrale allaeitlikuks tegi: Iga ing eitku ennaft ülemuse alla, sest ülemad pole muidu kui jumalast. . . Lendsõna „jumalik ilmaförd“ ei tähendanud mitte ainult seda, et kodanlik förd jumalikult täielik pidi olema, waid ka seda, et ta jumalast seatud ja õnnistatud oli. Ja jumalafarwuse kaswatamine ja ülewaloitmine oli see ülesanne, mille täitmise eest kodanlik riik tuhandelikult pappidekarja rahwa kulul nuimas. Seal oli sõjawägi, määratu organisceeritud jõud, oma tehnikalise ja kaswatuslise aparadiga, otsekohe walitfewa ilmaforra alaitamiseks loodud; organisatsioon, mille loomiseks, korraldamiseks ja piiramata täien- damiseks kõik muud riigunuid ohwerdati. Seal olid lõpuks tiiglaulatusega majandus- lised organisatsioonid, mille trustifekhad oma wõimsad arud — nagu kohutawad ulgajalgfed mereelukad — wälja sirutasid üle riikfiderajadegi, et enesesse imeda rahwaste majanduslikku jõudu ja luua wäärduwata ainelikku alust walitfewale kodanlikule korrale.

Kõik see organisatsiooniline aparat, kõik see waimline ja waraline jõuforraldus, mis teaduste ja tehniika kiire täienemise najal, endiste aegadega wõrrelde, aimamata fõrgufeni oli arenenud, — kõik see pidi pufuks pudenema, enne kui wana walitfew kodanlik ühiskonnaförd anda langes.

Suurel osal oli kapitalismus seda pufurumist juba kauemat aega enne sõda ette walmistanud; sõda tõi selle ajaloolise mutitöö pealispinnale, oma poolt igal sammul mõjuwat lisa andes ja lagunemisekihwiti fimmagi kandes, kus ühiskondlised kihid ja organisatsioonid temast fimmamaani puuditamata jäänud. Sõja üleüldisel äwitustööl ääbuftid kodanliku korra alustoes, warifefid jõud ja lagunesid organisatsioonid, mis seda korda ülewal oidnud.

Õfimisena lagunes riikline korraaparaat. Nifastusõhin, mille nimel kapitalismus sõja

elule kutsunud, aaras ajaviitmatast oma saagiahnuse õlma need ollused, kelle käte wahelt sõjaparaadi warustamine ühe miljoni teise järel läbi lastis libijeda. Suurte sõjarööwikute eeskuju mõjus külgeakkawalt ja sünnitas warsti suure karja wähemaid rööwikuid amemikkuderidadest, kes warustamisewõimalust tarwitada tahtsid, et lord ometi ka „elu maitsta“. Wargus kaswas, riigimafina ammasrattad pahkufid, nakstatafid, peagi oli login üleüldine. Korvatus kandis oma loomuliku wilja — rahutus, mis ennegi ulkafid kihama pannud, kuid mis sõja algul irmsa wäginwallaga maha surutud, tõusis nüüd uue woga ja akkas teisi kodanliku korra alustuge — waimli: allaeitlust — äwitama. Rahulolematus kutsus armuustuse elule ja armuustetules akkas arusaamine wälja selguma.

Tõsine arusaamine, millel tahtejõud ajuriks taga — ja siin sünnitas seda tahtejõudu alalist kaswaw wiletus, millesse sõda rahwad surus — ei jää aga kunagi tegewufeta. Tagajärjeks oli laialine awalikkude rahutuste laine, mis linnades töölaliste kui ühiskondlikelt enamedenenud ja wäljaarenenud kibi seas alates üle maa laiali lagunes ja peatselt selle kihwtiseemne ka sõjawägede sekka kandis, kes töölaliste ja talupoegadega ingelift ühifi elu elafid ja sellepärast puudutamata ei wõinud jääda neist nähtustest, mis linna ja maa töörahwast läbi elas.

Rahutused sõjawäes — see oli aga närim ja äwitaw us kodanliku korra elupuul südamel kallal. Sõjawäelise jõu lagunemisega langes wiimane wana korra alustugi, sest majanduslike aparaadi, mis sõjaliste nõudmistele ees oma illesannete täitmisel jõuetult pankrotti oli jäänud, selle majanduslike aparaadi oli riigiwõim juba waremalt sõjalikriitliku organisatsiooni kätte wõtnud, kus see nüüd ühes selle organisatsiooni enesega lagunes ja äabus.

Sõpulaulu laulis rewolutsioon, mis sellegi wana masinalogu, mis nigifedes ja nagifedes, lofsudes ja rakkudes surmatrampidel weel liikus, puruks tagus . . .

Kodanlik lord oli äwitatud. Kuid selle korraga ühes oli äwitatud ka kogu senise

kultuuraelu aparaat, mitte ainult waimlikel, waid ka majanduslikel alal. Ja mitte ainult aparaat, waid suurel osal ka jõud, mis seda aparaati ennem liikuma pannud ja mis teda uuesgi korras oleffid liikuma wõinud panna.

Äwitatud oli kõigepealt määratu ull elawat tööjõudu, mis imperialismuse werisel suudlemisel sõjäljadel oli maha niidetud, wõi kodus taudide, nälja ja teiste sõja tagajärgede all anda läinud. See osa, mis järele jäänud, on kehaliste ja ingeliste pöruustele all mõjuwalt kannatanud ja suure osa oma teguwõimest kaotanud. Inimesesugu ei ole tänapäew kaugelegi mitte feesama mis ta enne sõda oli, kuigi seda iga esitaja juures otsekohe tollipulgaga mõeta ei saa. Nälg, külm, igasuguste tarbeainete puudus ainelift, imperialistlike kui ka kodu sõja koledused ja kõigi eluwõimete erguline pingutus edasiwältawas wõitluses ingelift — see jätab jäljed järele, sügawad, waluwad jäljed, mitte üksi isiklift, waid ka ja just ühiskondlift, niidasti käesolewa filmapilgu kui ka tulewiku kohta. Sest alawäärustlikeks ei ole kodanliku korra ääbumise surmawõitlus mitte ainult meie põlwe teinud, waid ta surub oma pitsati ka selle peale, mis kaswamas wõi mille idufid meie alles oma kurnatud kehas kanname.

Mitte parem ei ole lugu mehaanilise tööjõuga, masinate ja tööriistadega. Meist on ainult äätsed järel. Kõik masinate ja riistade wabrikud ja töökojad pandi sõja jookul sõja tarbeid walmistama. Töwabinõude turg jäi tühjaks; uusi juure ei tehtud, wanad kulufid ära. Uute walmistamisefeks ei puudu mitte ainult wabrikute fiseseaded, mis sõjajumalale ohwriks langenud, waid puudub ka tooresaine, sest kaewandustööd tabas feesamane lagunemine, mis muudgi tööbarud äwitas. Ja kõige takka on weokorraldus, transport, niisuguse wõimatusse seisukorda sattunud, et lähemal ajal ainult kõige ädalisemate tarbeainete kohalemuretsemisefeks jõudu äärmift pingutada tuleb. Tooresainete wedamisefeks jääb wähe wõimalusfi üle.

Süa juure tuleb armata weel eriteadlaste ja suure ulga kwalifitseeritud (wälja-

jõudu sõjariistus seisab ja ülejäänud osa niijamati selle sõjariistus jõe ülewalpidamiseks rakkes peab seisma, rääkimata kõigist muist takistustest, mis ajalt endise imperialistilise sõja pärandused, ajalt kääsolem klasifikatsioon igal jammul üleschitawale tööle teeb.

Kodusõja lõppemisel, mis ühtlasi ka seiswate sõjawägede pidamise lõpetamist tähendab, wabaneks aga korraga üks kui teine pool, niiaasi see töödud, mis praegu püssi kannab, kui ka see aja, mis seda püssikandmist ülewal peab, sõjaillesannetest ja wõib minna ning läheb otsekohe nende tarbeasjade walmistamisele, mis laiad rahwaulgad igapäewajeks ülewalpidamiseks nõuawad.

Kui nüüd meele tuletame, et kapitalistliku korra wiimastel aegadel wähemalt 50, kindlaste küll aga rohkem, wõib olla kuni 75% kogu rahwa töödust just sõja otstarbele oli pühendatud, seega ühiskonnale tarwilikkude ainete walmistamisele kaduma läks; kui edasi mõtleme, et kapitalistlikus korras wõrdlemist arwurikas kiht olemas oli, kes aineid walmistas ja tööd tegi, mis jällegi tarbeainete walmistamisest eemal seisis — nagu kõik toredusasjade walmistamine ja ühiskonna sөөdikute isiklikud teenijatekarjad; kui lõpuks weel seda sөөdikutekarja enmast nimetame, mis ka mitte just sõrmedel ülesloetaw ei olnud ja mille ulka peale otsekoheste rahwafurnajate, kapitalistide, weel perekas rida teisi isikuid, mõlemist soost porduari ajajatega alates ja mitmesuguste „kunstnikkudega“ lõpetades, tuleb arwata; kui seda kõik filmas peame ja oletame, et kõik see töödud kommunistlikus korras nii wõi teistii ühiskonnale tarwilikul ja kasulikul tegemisel peab ära tarwitama, eestkätt just üleüldiselt tarwilikkude ainete walmistamisel, siis wõime filmanähtawalt järeldada, et elawa töödud ulk, mis ühiskondlikult kasulikule tööle rakkeneb, mitmewõrdjelt suurem on kui kapitalistlikus korras.

See on esimene raske kaalupomm uue ühiskondlise korra waekausil, esimene suur pluss uue korra ehitustööl.

Kui seda ühiskondlikult kasulikku töödud üleüldist kaswamist filmas pidada, siis

wõime arwata, et seal ulgas isegi kwalifikiteeritud töödud wähemalt sellegi määrani leidub, mis teda kapitalismuse ajajärgul ühiskondlikult tarwilikul tööli oli, kuigi ta sel wõrral ei kaswa nagu töödud üleüldse. Siin tuleb meile aga üks teine asjaolu abiks. See on laiate ulkade waimline arenemine, mis juba imperialistilise sõja ajal märgatawalt algas ja mis kodusõja käigus nii wõimsa edutule on saanud, et selle tagajärgi raske on ligikaudseltgi innata. Seda uutust awaliku elu küsimuste wastu, seda tungi enesetäiendamisele, mida waremalt kitsamates parteiringkondades nägime, leiame nüüd tööliste laia kogu juures peaaegu üleüldiselt. Ajalehelt ei nõuta nüüd enam kõmulisi uudiseid möödaminewate juhtumiste kohta, ei ka mitte erkutõditawaid romaane, waid eestkätt otstakse teateid poliitikalma sündmuste kohta, loetakse juhtkirju, mis kodusid kui wäliseid poliitikalma sündmuste laiemalt ja sügawamalt käsitawad. Ja mis peaaugi, neid sündmuste ei loeta mitte nagu kaugel seiswaid juhtumist aina möödaminewa uutuse pärast, waid neid tuntakse omasena, nendega elatakse kaasa, neist tehakse järeldusi rahwuswahelise seisukorra kujunemise kohta, nende külge köidetakse oma koduste küsimuste arenemise saatust.

See uutust ei jää muidugi mitte ainult poliitika piirkonda peatama, nagu kodanlikus korras wõis juhtuda, kus poliitikat omaette eraldatud alaks peeti. Nüüd, kus aru saadakse, et poliitikat tegemise aladega lahutamata seotud on, peab paratamata ka nende teistega tegemist tegema, eestkätt just majandusliste küsimustega, mis igalgiht isiklikult kõige ligemalt puudutawad. Kapitalistlikul ajajärgul ei olnud tööliel midagi tegemist sellega, mis sugust ainet ja kuipalju walmistati ja mis sugune töowiljakus oli; kõige selle eest muretsefid teised. Töowiljakuse tistmise peale mõtles tööline ainult siis, kui ta täkitööd tegi. Nüüd seiswawad kõik need küsimused otsekohe iga tööli ees, kes neid läbi kaaluma, nende peale wastust leidma peab.

See kõik paneb tahtmata mõtlema, õppima, uurima, suuremal mõedul kui seda

iganes waremalt oleme näinud. Ja ei ole tarvis pikka aega, kui töölisteklass, kes ühiskondlikes küsimustes juba nüüd kõigist teistest kihtidest üleüldiselt mööda on jõudnud, ka eritehnikateadustes omale esirinnas seisukoha on võitnud.

See on teine mõjuv asjaolu, mida uue korra ülesehitamisel tuleb arvesse võtta, asjaolu, mis esimese punkti all tähendatud tööjõu ulgale ta sisulise väärtuse kindlustab ja sellega tööviljakust tõsta aitab.

Selgumal sihil mõjuvad mitmed teised asjaolud. Töolisteklass leiab korraga, et mitte ainult riigi poliitikaline juhatus tema õladel ei seis, vaid ka majandusline korraldus, valmistamisest kuni jaotamiseni, et ta saatus nüüd temast enesest, tema oma tööst ja volest oleneb. See kõik sunnib teda kahelkordse poole ja agarusega tööle, ühestkiüljest enmast täiendama, oma aridust tõstma, filmaringi laiendama, teisestkiüljest tegelikka ülesandeid lahendama. Selleks otstarbeks on tal nüüd peaaegu terve riigi-aparaat käsutada, mis waremalt teiste ülesannete, peaaesjalikult sõjandute kõrval ainult väiksel viisil sai majandusliste küsimustega tegemist teha, ja siiski suuremal osal ainult selleks, et valmistusjõudude arenemisele takistusi ette seada.

Tõpuks tuleb tähendada veel nende laialiste algatuste peale, mis juba kodanlik fõrd sõjakutsuste survel sunnitud oli tarbainete jaotamise ja tarvitamise korraldamises ette võtma. Need algatused käisid jaotamises ja tarvitamises sedasama ühiskondlustamise teed, mis valmistamises ettevõtete trusteerimine ees oli käinud, ja mis uues korras edasiminekut märksalt kergendab. . .

*

Kokkuvõtte pilt ei paku filmapilgul igatahes mitte roofilist väljawaadet. Seisufõrd on tõsijalt raske, ülesanded, mis ees seisawad, kahtlemata väga suured ja

laialised. Ja lahtiseks jääb veel küsimus, millal ävitaw koduõõda lõpeb ja võimalus tuleb rahulikumalt uue korra ehitustööle asuda. Seni on selles isegi Wenemaal ainult ädalisi algatusi tehtud, mis meid kaugeltgi ei suuda endiselegi seisukorrale tagasi tuua, kus meie enne sõda olime, veel vähem sellest kõrgemale tõsta.

Teisestkiüljest näeme, et võitluses, mida meie peame, pikkamisi välja kaswawad tingimised ja jõud uue korra ülesehitamiseks. Meie näeme, et koduõõda lõpp meil määratu ulga tööjõudu, mis seni äwitustööl kinni olnud, sellest wabastab ja võimaluse annab teda ühiskonnale kasulikult ära tarwitada. Ja kõigist waradest kõige suurema väärtusega on ifkagi tööjõud, mis kõik muud warad ja ained loob. Meie näeme edasi, kuidas werine klassiwõitlus selle jõu mõjuwa tõusega kiirele edenemiseleele liiskab, mis omaltpoolt tööviljakuse kaswamist kindlustab. Meie näeme, kuidas ühiskonna laialiste kihtide, seni ajani mahasurutud ja oolimatusesse maetud töolistekogu waimline maapind filmanähtawalt tõuseb. Ja kõik see annab meile julguse järeldada, et ajalugu, mis wana kodanliku korra auda surdis minema, jõudusid ja abinõusid annab uue ehitamiseks. Täna-omne seda uueste tagasi tuua, mis kapitalismuse meelecitlit võitlus aastate pikkusel äwitustööl ära rüüstanud, ja ühiskonda sellest veel üle tõsta, oleks muudugi ilusew enesepettus; seda tahta wõiksid ainult need, kes kinnisilmil selle äwitustöö ees seisawad ja arwawad, et kommunismus sealt peaks edasi minema, kuhu kapitalismus enne üleilmalise rüüstamise algust seisma jäi.

Meie ülesanded on suured ja algatus raske. Kuid arenemise tee on nüüd waba, võimalused piiramata, ja kui me fõrd takistamata tööle saame asuda, siis järgneb tõus, kiire ja kohew, nagu seda maailm etteaimatagi ei ole osanud.

H. P.

EESTITÖÖRAHWA KOMMUUNATEOSTAMISE LÜHIKENE ÜLEWAADE.

Eestimaa ei etendanud kuni 1917. a. alguseni mitte mingisugust märgatawat osa rahwuswahelises poliitikas. Ta oli lahutamata kubermang suurest Wene tsaaririigist. Saksa imperialistlik wõim oli õnneks ka nii nõrk, et ta sõja laastawa käiguga Eestimaani ei ulatanud, ehk ta küll sinna poole iilis. Kohalikka elanikka uwitas weel vähem rahwuswaheline poliitika, olid nad ju kindlad, et Eestimaa jääb alaliselt Wene-riigi kubermanguks. Kodanlusel polnud mahti tegemist teha kaugemale ulatawa poliitikaga, ta tarwitas sõda oma kasuks, taskuid sõjawäewarustuse peale wälja eide-tawa rahaga täites. 1904. a. Tallinna linna-piruka juure pääsenud Eesti kodanlus oli juba enne sõda wõrdlemisi jõukale järjele tõusnud, maalt krediit- ja laenu-oiuühisuste kaudu talupoegade ja töörahwa kopikaid oma kätte koondades, sõja jooksul kerkisid tema warad aga ime kiirusega. Suured kindlustuste ehitused Tallinna ümbruses tõiwad Eestimaale miljonid, millest nähtaw osa Eesti kodanluse kukrusse wooias, olid ju nad kindlustuste ehituste materjalide muretsejad, podrätsikud, waheltkauplejad jne. Saksa rahwusest kapitalistid tagandati kõrwale, tee oli rikastamiseks kõigiti waba.

Ainult töörahwas kannatas sõjaraskuste all. Sellest polnud küllalt, et ta oma elu-jõulisemad pojad pidi wõõraste kasude eest tapalawale saatma, ta pidi ka alalist puudust kannatama järk-järgult tõuswa tarbeainete kalliduse pärast. Sõjaaegne wali sisemine kord ei lubanud ühtgi protesti, ühtgi streiki ega wastupanekut korraldada töörahwa äbematu ja alastamatu laastamise wastu.

1917. aasta tõi sellesse olukorda lõpu-liku muudatuse. Nimetatud aastaga algas Eestis uus ajajärk. Tsaari wõimu kukutamise-ga tõusis mahasurutud töörahwa Eesti uueste elusse, kuid ühes sellega kaswasid ka kodanluse Eesti apetiidid.

Tähtsamaks ja silmapaistwamaks nähtu-seks tuleb sel ajajärgul Eesti riiklise wormi küsimust pidada, mis nii terawal kujul end 1917. aasta jooksul ilmutas ja piitlikult töö-rahwa ning kodanluse püüdeid walgustab.

Tsaariwõimu kukutamine tuli kõigile nii ootamatalt, et töölisteklass ei suutnud kohe peale rewolutsiooni weebruarikuul wõimu oma kätte aarata, waid ta akkas end alles tööliste ja sõjawäelaste nõukogude ümber korraldama, kuna korraldatud ja riigi juhtimise kogumustega warustatud

kapitalistideklass wõimu oma kätte wõttis. Nagu Wene riigi keskwalitsus kodanluse kätte langes, nii sattus ka wõim kohtadel kodanluse kätte. Eesti kodanlus ei jätnud seda juhust tarwitamata.

Weebruarirewolutsiooni tagajärjel tekkinud Wenemaa ajutine walitsus oli sunnitud Eesti kodanluse pealekäämisel 30. märtsil Põhja-Liwwimaad endise Eesti kuberman-guga ühiseks Eesti kubermanguks kuuluta-ma, millel suur tähtsus oli Eesti kodan-luse wõimu kaswamisel. Kuna enne seda tuii Põhja-Liwwimaa kodanlusel Läti ja Wene walitsewate kihtidega saaki jagada, tihtilugu Riia wõimumeestega kokku põr-gata, ühines nüüd terve kodanline wõim ühe punkti — Tallinna — ümber, kus 2. juulil 1917. a. Eesti kubermangu ajutine maanõukogu ehk nõndanimetatud „maa-päew“ aset wõttis. Nüüd polnud enam tarbet ühel osal Eesti kodanlusest, nimelt tartlastel oma asjaajamiseks Riiga sõita ja teisel osal, nimelt tallinlastel lahus Peter-buris käia, waid nüüd wõis terve frondiga ühiselt Peterburi peale suruda oma püüete teostamiseks.

Ajutise walitsuse, õigem riigiduumi komitee otsuse järele määrati endiste tsaari kuberneride asemele wastawate kuberman-gude semstwo esimehed kubermangu komis-sarideks; kus aga semstwot polnud, nagu Baltimaal, seal wõttis selle ameti oma kätte kubermangu linnapea. Tallinnas saitus wõim sel teel linnapea Poska kätte. Tal-linna linnapea Poska, kes omal ajal end wenelaseks pidas, kui see talle tsaari rõhu-mise ajal sissetulekuid tõi, muutus juba linna wolikogu eelmistel walimistel eest-laseks, tihedat sidet Wene ametnikkude ringkonnas alal oides, kuid kubermangu-komissariks ootamata saades akkas ta ikka enam ja enam Eesti kodanluse poole kal-duma, kuni ta aasta lõpuks oma wigase Eesti keele peale waatamata Eesti maru-rahwuslaseks muutus. Kui kawal ja ette-nägija mees tundis ta loomusunnil ära, et wenelaste pill on Eestis mängitud. Teisest-küljest oli tal selge, et Eesti kodanlusega ühinedes wõis ta weel weepinnal ja walitsusepukil seista. Eesti kodanlusele oli aga Poska suureks trumbiks kubermangu komissari ametis. Tema selja taga wõis nii mitugi asja läbi wiia, mida teine selle ameti peal ei oleks lubanud.

Kuni 2. juulini oli Poska ainus ametlik wõimukandja Eestis. Tema surus nii Tartu

kui ka Tallinna tööliste ja soldatite saadikute nõukogu tegewuse maha, püüdes nende tööd igas asjus osawalt kitsendada, kuni lõpuks nad kohaliku tähtsusega eatege-waks asutuseks ja tööliste ning sõjawäe kutseühisuseks kujunesid. Teiselt poolt aga ei suutnud Poska kuidagi wiisi tsaari wanu ametnikka sundida Toompealt lah-kuma, kes mitmes walitsusearust iseseis-walt tsaariaegsete traditsioonide järele töö-tasid. Niisuguses olukorras oli Poska sunnitud 30. märtsi seaduse põhjal osa wõimu 2. juulil maanõukogule andma, mis temale sugugi ei meeldinud ja mida ta kuni sügiseni püüdis igal juhtumisel ilmu-tada, iseäranis Peterburi reisudega, kus ta oma wõimule tuge otsis ja osalt ka leidis.

Ka siin oskas Poska end nii seada, et maanõukogu teda sugugi tema tegewuses ei piiranud; ümberpöörduvalt waatas maanõukogu Poska kui oma wanema sõbra ja eestkostja peale, kellel „suurwõim“ on Peterburis.

Juuli lõpul maanõukogu poolt walitud „maawalitsus“ oli oma ettewõtlikkuses nii tagasioidlik, et ta peale projektide kokku-seadmist ühegi walitsusearu tegewusesse ei seganud, kõik jättes wanawiisi eest-kostja Poska ooleks teha. Maawalitsus wõitles ainult mõisnikkude peamehe Del-lingshauseniga, kelle käest ta püüdis paar rüütelkonna päralt olewat mõisa Tallinna all oma kätte aarata. Kuid ka see ei läi-nud tal korda nii täide wiia nagu ta seda soowis.

3. ja 4. juulil „Estonias“ ärapeatud „rahwuskongressi“ otsused Eestimaa tule-wase korralduse kohta jäeti maanõukogu esimehe laua sahtlisse oiule ja kordagi ei wõtnud keegi waewaks neid sealt üles otsida. Maanõukogu esimees, kes kodan-lise „rahwuskongressi“ wastu töötas, ei tuletanud „tähtsate dokumentide“ asukohta ka kellelegi meeles.

Kaks asja tegid maanõukogule peawalu, nimelt Wenemaa rewolutsiooni süwene-mine sotsiaalse rewolutsiooni sihis ja augusti lõpul nähtawale tulnud Saksa wä-gede liikumine Eestimaa poole. Ühelt poolt wiha töörahwa wõimu wastu, teiselt poolt wana rahwuslik wihawaen sakslaste wastu, kartes Dellingshauseni kätte wõimu tagasi minewat, sundisid maanõukogu ühes maa-walitsusega uusi walitsemisteesid otsima. Kuid see polnud sugugi nii lihtne üles-anne: Kuidas ka asi ei kujuneks, igapidi näis kodanlisel maanõukogul lõpp tulewat. Kinnistel maanõukogu koosolekutel, mis septembrikuul ära peeti, arutati küsimust

õige peenelt ja üksikasjaliselt. Nii ea oleks olnud, arutasid maanõunikud südames ja poolawalikult, kui sakslased tuleksid ja Wene korralagedusele ja töölisteliikumisele lõpu peale teeksid, kuid siis ilmuks wana parunitewõim maal makswusele ja Eesti kodanlus pühitakse kraawi. . . Kuid siiski teist pääsemiseteed ei leitud. Trööstuti sellega, et sakslaste alla minemisega Eesti rahwuswaheliseks tüliõunaks saab, kus ta rahukongressil iseseiswaks riigiks tunnis-tatakse.

Tehti weel ettepanekuid selleks sammu-sid astuda, et Eestit Soome ja Rootsiga ühiseks Baltimere föderatsiooniks kuu-lutada, kuid sellega ei saadud kuigi kaugele.

Kõigest sellest, mis maanõukogu kin-nistel koosolekutel otsustati, lasti rahwa sekka ainult üks mõte, nimelt Eesti ise-seiswuse mõte, mille kaudu akati teadwu-setaid ringkonde oma järele wedama.

Kuna vähemlased ja sotsialistid-rewo-lutsionäärid maanõukogus kodanlaste plaan-nsid toetasid ja isegi maawalitsuses pro-jektide kallal igistasid, walmistasid Eesti töölisteringkonnad enamlastepartei ja Tal-linna tööliste ja soldatite saadikute nõu-kogu ettewõttel end wõimu wõtmiseks ette.

Maanõukogu oli peaaegu terwes oma koosseisus nii oma projektide kokkusead-mise tuhinasse uppunud, et ta sugugi ei teadnud, mis laialistes töölistekihtides sün-dis. Ta uskus lapselikult Poska wõimu sisse, kes kinnitas, et Eestis tööliste ja soldatite saadikute nõukogudel pole mingit wõimu ega pooleoidmist rahwa poolt, niisama olla tema poolt korraldatud „Kiire“ toimetuse lõhkumisega ja juhtide kinni-panemisega enamlastepartei lagunemas.

Kuid asi polnud sugugi nii. Juulikuu enamlaste ja nõukogude tagakiusamine kandis ümberpöörduwat wilja. Peale partei ja nõukogude juulikuu laastamist ilmus nendesse asutustesse peagi uus elu, mis augustikuul toimepandud Tallinna linna-wolikogu walimistel silmapaistwalt nähta-wase tuli. Enamlaste wõit walimistel ei suutnud isegi kodanluse silmi Toompeal awada, kes oma eneseteadwuses jäi püha-likult puutumata.

Enamlaste wõit linnawolikogu walimistel oli aga töölistele säraw tungal, mis teed näitas töörahwa riigi asutamisele.

Juba walimisteeelne kihutustöö tõi enam-lasteparteile palju pooleoidjaid Tallinnas juure, weel suuremaks kaswas nende arw aga pärastpoole, kui uus linnawolikogu asus tegewusesse. Juhtiwad asutused linna korraldamises langesid tööliste kätte, kes

Uljanow = Lenin.

Kogu ilma revolutsioonilise proletariaadi juhi jm Lenini nimi on kindlasti terwes ilmas tuttawaks saanud. Üks osa nimetab Lenini nime ullumeelse wihaga, teine osa määratu suure armastuse ja usaldusega.

Wladimir Iljitsh Uljanow (Lenin) sündis Simbirskis 10. aprillil 1870. Tema isa, sündimise poolest talupoeg, oli sealsete rahwakoollide direktorina igapidi oma ümbruskonna kooliõpetajate poolt austatud ja armastatud.

Koolis oli Lenin ütlemata usin õpilane ja äratas gümnaasiumis isekralliku tähelepanemist oma kirjatöödega. Kooliõpetajad kuulutasid talle prohwetlikult uilgawat kirjanikutulewiku ette.

1887. a., kui Lenin alles gümnaasiumi viimases klassis oli, poodi Peterburis tema wanem wend Aleksander Aleksandri III elu kallale kippumise pärast üles. See awaldas Lenini kui ka kogu ta perekonna peale määratud mõju, ja seda sündmust on tema revolutsioonilise tegewuse esimeseks ristimiseks nimetatud.

Suba üliõpilajena Kaasani ülikoolis, kus ta sigusteadusfakulteedis õppis, aitas Lenin järjekindla sübidusega revolutsioonilist liikumist õhutada ja elustama. Uga üliõpilajepõlv ei olnud pikk — juba märgati tsaarivalitsuse nuuskurite poolt Lenini revolutsioonilist tegewust ja ta eideti ülikoolist wiibimata välja. Alles nelja aasta pärast awanes Leninil võimalus ülikooli lõpetajami ära teha.

Pärast ülikooli lõpetamist pühendas ta end jällegi revolutsioonitööle ja oli Peterburis „Töölisteklassi wabaduse eest wõitlejate ühijuse“ tegew. Peagi aga wõeti ühijuselikkmed wangi ja muuseas mõisteti ka Leninile 3 aastat sunnitööd.

Wabaks saades sõitis ta wäljamaale, kus ta jällegi sealsete revolutsiooniliste organisatsioonide mitmekülgne ja agaram juht oli.

Kogu ta olemasolu oli põhjalikult revolutsioonilisele tegewusele pühendatud. Ta oli revolutsiooni sütitaw ing, täis raugemata tahtejõudus ja loowat energiat.

1905. a. Wenemaa revolutsiooni algupäiwil pööbras Lenin Wenemaale, wõis siin aga ainult lühikest aega olla, sest revolutsioon suruti wela waljusega maha ja revolutsioonijuhid pidid wälja rändama.

Pärast 1917. aasta Wenemaa kodanlike revolutsiooni wõis Lenin — ehk küll mõnesuguste sõidutakistustega wõideldes — jällegi Wenemaale tagasi pöörata. Suured tööliste ulgad terwitafid teda kui üht oma suuremat ja järjekindlamat juhti, kes oma sihtjooni kõikumatalt ja kindlalt läbi wõib wiia.

Wenemaa kodanlus ühes igasuguste sotsiaal-äraandjatega nägid Leninis oma kardetawamat wastasjõudu, ja siin sattus Lenin jällegi ootamata tagakiusamisele. Need tagakiusamised wälstafid niikaua, kuni puhtproletaarline revolutsioon Wenemaa kodanlike ilmaorra lõpukult kulutas ja j. Lenini oma lugupeetawaks juhiks ja teenäitajaks kommunistilise ilmaorra poole seadis.

Teist aastat on Lenin töörahwa revolutsiooni juhtimist korraldanud, kusjuures tal määratu energiaga on tulnud wõidelda mitmesuguste mustade jõudude wastu, kelle ülesandeks on Lenini poolt juhitud proletaarlike revolutsiooni lämmatada. Ssegi niikaugele läks mustade jõudude wasturevolutsioonilik agarus, et Leninit surmata taheti. 3. augustil 1918. a., kui seltsimees Lenin suurelt töörahwa miitingult koju pööbras, lasti talle es-errade tinukate poolt kuul rindu. Sunnaks paranes seltsimees Lenin — ja juhib praegugi kogu maailma revolutsioonilist töörahwast.

Spartacus.

Fr. Under sen avaldab Kopenhagenis ilmuva „Alasfekamp“ sees järgmise kirjatükki.

„Siebknecht nimetas oma poliitikalist grupet Spartacus, wanaaegse kuulsa wabaduse eestwõitleja järele.

Vähema vaatamise järel näeme, et nimetus mitte ilma põhjendamata ei ole wõetud. Selleaegsete orjade elutingimised olid praeguse aja tödliste eluga peajoontes sarnased.

Rooma orjaid wõib kahte klassi jagada: majaorjad ja gladiatoorid. Majaorjadel oli elu enamwähem wäljakannatataw, olid umbes nagu praegused naisteenijad. Doome selle näituseks, kuidas nendega sagedaste inimlikult ümber käidi, kudas Cicero oma orja Tero pikemat aega oma kullul toolis laskis käia, kus ta laialisti teadmisti omandas, iseäranis kirjanduslikul ja armustuslikul alal. Tero sai Cicerole kõige paremaks ja tarwilisemaks abiliseks. Peale wabastamist ostis nimetatud ori omale isegi suurepäralise suwemaja.

Gladiatooride elu oli aga palju alwem. Wäljsest saadik gladiatooridekoolis olles, kus kõik tähelepanemine muflikkama edenemise peale oli juhitud, kus eesmärgiks oli üllisuur jõud ja omaniku kuulsus wõimalikult paljude wõidurikaste wõitluste läbi. Gladiatoorid pidid alati sõna kuulama ja walmis olema iga sõrmenäitamise järele oma elu kaalu peale panema.

Nii esimise kui teise klassi orje wõis pakkumise ja nõudmise järele osta ja müüa.

Rooma rikkad pidasid tihti palju orje. 72 aastat enne Kristust alfasid Lentuluse orjad Capuas (Lõuna-Itaalias), umbes 70 inimest, wastu. Orjade wastuaklamine sai ajalooš omale nime: „suur orjadesõda“.

Krapääsnud orjad walisid endi juhiks thraltase Spartacuse, suure ja tugewa mehe, ja peale selle oli ta tõsine organiseerim geenius. Naabruses olewad orjad woolasid tema sõjawälke, mille arv järjeste kaswas. Capuast saadeti suured wäeulgad nende wastu, aga nad said löödud ja orjad wõtsid nende sõjariistad endile.

Proprätör Cajus Claudius Glator piiras neid 3000-mehelise sõjawäega Weeswi mäelõhestiku juures ümber. Spartacus aga pääks oma meestega wabaks. Ta läks üle järstude mägede, kus metswiinapuud kaswasid. Wiinamarjadega meelitati roomlaste sõjawäed alla orgu, kus orjad nende peale langesid ja Spartacus nende leeri ära wõttis. Prätor Publius Varinius saatis siis ükfitud sõjawäejaoskonnad orjade wastu. Aga ilma parema õnneta kui proprätöril oli. Õhteks said wäejuhatajad Turius ja Cassinius ja lõpuks prätor ise lüüa, kes ädamaemalt oma elu päästis, oma obust a sõjariistu Spartacuse kätte jättes.

Orjad wõtsid suurema osa Lõuna-Itaaliast endi alla. Nad lagunesid laiali, otse wastu Spartacuse tahtmisi, ümbruses irmu ja koleduft sünnitades. Varinius tegi weel wiimase jõupingutuse uue sõjawäe korraldamiseks, aga ta oli juba eeskätt ilma wõidulootufeta orjade kiirkorralduste ja irmujuttude üle. Walitusewäed said lüüa.

Spartacus tahtis oma rahwast üle Alpide oma kodumaale wiia. Roomlased nägid selles suurt ädaohtu. Konsulid Lentulus Clodianus ja Gellius läksid orjadele wastu, kes lahjuts oma rööwimiseimuse ära olid jagunenud. Gellius lõi Criguse juhatusel all olewat wäge, umbes 30 000 meest. Spartacus tahtis konsulitest mööda minna ja läks üle Apeniinide. Mõlemad, nii Lentulus kui ka Gellius, kes teda talistada tahtsid, said lüüa. Ta kui profonsul Alpide kaudu edasi tormas, siis sai ta tema löödud.

Konsulid kutsuti tagasi. Teisel sõjaaastal sai Marcus Crassus sõjawäeülemjuhatusel kohused oma peale. Talle anti peale selle wäe, mis sõjawäljal oli, 6 leegiooni.

Crassus nõudis karedat dissipliini. Kui üks tema leegioonidest peale tormas ja kaotas, lasti iga kümnes mees leegiooni jaoskonnast maha.

Spartacus, kellel nüüd ühendatud ül.wõim wastu seisis, tõmmas ennast tagasi Abegiumi ümbruskonda. Crassus lastis ühe suure walli risti läbi maa ehitada, mis 35 Rooma miili pikk oli, ja selle ette kaewati 15 jala sügawune ja laiune kraaw.

Sellega püüti Spartacus kinni, ja pea alles nälg orjaid piinama. Spartacus oli sunnitud läbimurdmise katsel ette wõtma. Tal läks õnneks kraawi täis ajada ja läbi murda.

Aga orjad lahkusid jälle üksteisest. Crassus ajas gallisid ja germaanlast taga kuni Lucaniani. Seal tuli Spartacus neile appi. Läbielatud elutarkuse peale vaatamata lahkusid orjad jällegi temast. Wahepeal mindi neist esimest korda mööda, ja nad pidid põgenema.

Crassus meelitas neid ühte orgu, kus 35 000 orja ära ukati. Spartacus tõmmas ennast tagasi. Kuid ta sõjawägi, kes lootis wõiwat Lentuluse wägesid lüüa ja selle järele Rooma minna, nõudis jälle Lucaniasse edastinimemist. Siin tuli see wiimane kokkupõrkamine, kus Spartacus kuni wiimse tunnini oma wahwust ja sõjajuhataja osawust üles näitas. Ta kaasklased langesid kuhjadena. Teda ennast tabasid nooled üksteise järele, aga ta kaitse ennast ka siis weel, kui ta juba aawatult põlwili oli langenud. Spartacus langes. Terve orjadesõjawägi, see 6000 meest maha arwatud, keda Capua ja Rooma wahelise tee peal üles poodi, raiuti maha.

See oli juur tapmine, mis isegi wanaaja kohta kohutam oli.

Uga see arv, mis nüüd ilmasõja ajal kuhjadena maha on nootitud, on „tsiwilisaatsooni“ edene-
mise tõttu mitmekordselt suurem.“

*

Spartacus langes ja orjadeomanikud jatkasid ahulikult oma allasurumist, piinamist ja wälja-
kurnamist.

Nüüd on aga seisuford oopis teisels kujune-
nud. Sõjaasõitajad wärisewad irnu pärast. Gu-
roopa rahwas, kapitalismuse orjad, on sõjatole-
dustele filma waadanud. Nelja ja poole aastase
sõja kole õpetus ja ennekoolmata waimline ja
majandusline surwe on rahulolematuse kiikumise
fuureks kaswatanud. Need tööliised, kes weel järele
on jäänud, ei taha ega wõi ega saa seda orjade-

kuningale — kapitalismusele — andeks anda. Praegu
on revolutsiooniline meeleolu kogu maailma töö-
liste ja kehwa rahwa seas kõige laiemalt maad
wõtnud. Wabastaw torm on mäsamas.

Benemaa tööliised eesotsas, sammub wabaduse
poole püüdenw proletariaat üle terve maailma
wõitlusesse. Ungria järele kiskus torm Waieri
tödwäe kaasa, ja nende järele sammuwad kindlalt
Austria, Saksa teiste osariikide ja muude maade
tööliised.

Spartacus on surnud, kuid Spartacus elab!
Kommunism — nüüde aja Spartacuse wägi —
peab ajaloo ülesandel oma eelkäija töö lõpule
wiima ja tööliised kapitalismuse orjueahelatest wa-
bastama. Kolmas internatsionaal, kes selle üles-
ande otsekohene teostaja on, kannab õigusega
praeguse aja Spartacuse nime.

Dskar Genk.

Wiimne wõitlus.

*Ühiskonna ajalugu, nagu Marx ju seletas,
see on alaline sõda, kus on klassid wõitlemas,
rahwa seisused ja kihid — rõhujad ja rõhutawad
salaja ja awalikult waenulõket õhutawad;
wõimsam wõidab, raugam raugab, wananenud wõim waub auda,
järeltulijatest jälle kangem needis nõrga rauda.*

*Nüüd on wõitlus kõige lihtsam, seda suurem ägedus,
terwe ilm jääb kahte laagri: tööliised ja kodanlus.
Wõites kodanlus neeb jälle proletariaadi rauda,
ja kui töölisteklass wõidab, kodanlus siis langeb auda —
seega oleks lõpetatud klassiwõitlus-ajalugu,
ühioigusline pere on siis inimestesugu.*

*Kuda wõitu kätte saada, seda Marx ju õpetas,
kommunistlist manifesti üles-üüdel lõpetas:
Kõigi maade tööliised, ühinege! Seda seadust
peame täitma, siis meil algab ilmakord täis õnne, eadust.
Seltsilised, ühinegem üle kõigi ilmamaade,
klassiwõitlust kaotades pangem maksma rahuade!*

J. I.

Sotsiaalne finnitus tulewikuriigis.

Sotsiaalne revolutsioon wabastas Wenemaal töölisklassi kapitalismuse mõju alt, purustas wanad riigikorra wormid ja lahendas seega võimalusi, mis töölisklassi fundis ise oma elu ja uusi ühiskonna wormisid looma.

Täieline sotsiaalne finnitamine kõigile töölisklassile, nagu seda esimene töölisklassi ja talupoegade walitus Wenemaal 1917. a. 30. oktoobril wormuleeris, püüdis:

1. kõiki palgatöölisi ilma erandita finnitada, niisama ka linna ja küla kehmemat kihti;
2. finnitamine igasuguse tööjõu kaotamise korral ja nimelt aiguse, õnnetuste, wigastuste, wanaduse, ematsaamise, lefets- ja waefets-lapseks-jäämise ja tööpuuduse vastu;
3. finnituse kulud kannab täielikult ettevõtja;
4. täielik tööpalk maksta tööjõu kaotamise ja tööpuuduse puhul;
5. täielik omawalitus finnitatutel finnituseorganisatsioonides.

Ei finnituse seadus 23. juunist 1912. a., ega ka selle järeltuljad kokkuleppewalituse finnituse kawatused ei jõudnud laialisi töölisklassi rahuldada. Finnitamine nendes seadustes puudutab ainult ajutise tööjõuetuse puhul abiandmist, kuna täielise töövõimetuse korral, mis töölisi tabab kas wanaduse või profesionaalse aiguse tagajärjel, jäi tööline endistwiisi selle vastu kindlustamata ja oli sunnitud uulitjale kerjama minema.

Ja teine weel niisama tähtis puudus oli see, et finnituse tegewusepiir ei ulatanud maatöölisklassi, koduteenjad jäiwad oma isanda ea tahtmise ooleks, kes aigeksjäänud teenija ilma küsimata oma toast wälja ajas.

See oli kapitalistlikes riigikorras, kus töölise peale kui weolooma peale waadati, seda nõnda kaua wõib tarwitada, kuni ta kasu toob. Kapitalist ei wõigi oma töölise eest teistwiisi oolitseda.

Oktoobrirevolutsiooni wõidu puhul arwanesid töölisklassi ees teised eesmärgid, sihid ja tegewusewäli.

Wõidurikas töölisklassi ja kehmemate talupoegade ülestõusmine kandis revolutsioonisõdemeid Euroopasse. Wärisefid kroonid, ja kroonidekandjad eibeti põrmusse, keerles surmakrampides terve kapitalistlik riigikord, lagunes kapitalismuse peategur — majandusline elu.

Selles sündmustekeerus tekkis uus, noor, töölisklassi karmide kätega ehitatud, loow riigikord töörahwale enesele. Töölisklassi seadusandlus peegeldab alati eneses jõudubwahetorda ja lubab töölisklassile seda wõtta, mis ta wäsimata wõitluses omandab.

Suur majandusline elu lagunemine endises kapitalistlikes riigis wiis töölisklassi ja talupoegade

ulgad otsesohke ülesande juure, mis teda mitte ainult ei sunni walitsema ega juhtima seda põrmusewarisenud riigiparaati, waid nõuab töölisklassilt weel rohkem — uue majandusline elu organiseerijaks saada, uut sisseeni selles töös luua.

Kas sünnib see töö ettevõtete juhtimises wõi kontrollis töölisklassi üle, aga me näeme igalpool sedasama uue elu loomist, ja need ülesanded ühendawad ka töölisklassi töölisklassifinnitamisega sotsiaalistlikes töös.

Seadusandline töökaitse ja sotsiaalne töölisklassifinnitamine on mõisted, mis kapitalistlikest riigikorrast pärit. Töörahwa majandusline elus, kus tööline ühel ajal töötades tööstuse organiseriija on, kelle wibes tööstuse edenemine seisab, ei ole niisugusel kujul töökaitset tarwis.

Tsaarivalituse käest nõudsiime töörahwa tulude kindlustamist. Töölisklassi seas kaswawat revolutsioonilist meeleolu tähelpanes tegi walitus ühed wõi teised järelandmised sel alal, jarnasel teel revolutsiooni tuld kustutada püüdes, mille ohwriks ta aga sealsuures jäi. Sellest näeme, et niikaua kui sünduslik palgatöö waltab, nii kaua kui tööline tööandjawõimu all on — olgu see ka ajutine wõimu all olemine käsitöölisklassil iseseiswa peremeheni, wõi käsitöölisklassil, kes ütikeses pingi juures oma töösaadusi walmistab, materjaali aga kapitalisti käest peab ostma, wõi ka talupojal, kes mõisniku juures orjuses on, wõi linna proletaarlaste töö, — igal pool ja igal ajal märkame nende juures püüdi ennaft ekspluateerimise vastu kaitsta, märkame wõitlust selle eest.

Esmalt wäheha julgusega, wäiksel mõõdul, aga peagi wõtab wõitlus parema tulewiku eest niisugused piirid nagu seda wõitlus praegusel filmapilgul eneses sijalbab.

Meie wõitleme kurnawa eraomanduse vastu, meie püüame seda elusoont, millega sajad miljonid orjuses oiti, enda kätte saada ja surwet lõpulikult äwitada, neid põhjusid, mis algufeks on inimese kurnamisele ja jarnaduseta olekule.

Meed on eesmärgid, mis me endi lipule kirjutame, juures inimese kurnamise töös.

Oktoobrirevolutsiooniga arwanesid esimisena võimalused töörahwale iseenda kaitseks wälja astuda ja finnituseprogrammi teostamisele asuda. 8-tunnine tööpäew, aiguse ja õnnetuste vastu finnitamine ja rida teisi määrusi töökaitse asjus on algus töölisklassifinnitamisega. Meil kaitkestas seda tööd meeleiltil wõitlus wasturevolutsiooniga, waenuliku wahelise segamisega rahwuswahelise imperialismuse poolt, mis siamaani takistas töölisklassi asumaft ülesehitama töö juure uute majandusline, poliitikaliste ja waimliste elumorme loomisega.

Siisgi aga ei mõista me kinnitamist neis raamides, nagu kapitalistlikes riigis.

Vähemaks ülesandeks sotsiaalse kinnituse alal ei ole mitte ainult kinnitust laiendada kõige tööraha peale, vaid ka töökaitset, ühiskondlist kindlustust siduda tegelikult elus tööraha riigi-
korra ülesehitava tööga, mis termet tööraha valitsuse tegemust ühendab.

Kinnitusevormid, nende praktilised ülesanded, on ülemineku ajajärgul muutlikud.

Tööpuudus, võitlus selle vastu, mis täna meie ees nii teravalt seisib, otsustatakse omme lihtsalt ära, kus terve tööstusevõrk natsionaliseeritakse, suuremad tööstuseüksused ära korraldatakse ja üleüldine töösundus maksma pannakse, ühiskonnale kasuliku tööd tegema võetakse kõik need lihid, kes töötatavõimude väike kui tagavaravälised jäävad, ja need kes tööst kõrvalle oidsid.

Tööstuse sotsialiseerimisega ja individuaalse kapitalistlike kooremise iseloomu äraaotamisega paranewad töötajad, kuid jääb siiski puudusid, kui pärimusi kapitalistlikest riigist, ja neid, kellele meie nende olemasolemist ühiskondlikelt peame kindlustama.

Vähema minemiku pärimust kaasa tõmmates seisab meie ees ülesanne kõiges ta suuruses seda likvideerida. Endisesse ühiskonna pimedasse eatahtluse riiki peame valguskiired saatma töisest ühiskondlikest kindlustusest.

Kuid nüüd küsime, kuidas seda teostada, kas on selleks veel eriorganisatsioonid tarvis, või peab see töö ühise loova tööga sotsialistlikes ühiskonnas kokku sulama.

Rahte wastust ei või siin olla. Vähemal ajal, kui me veel kapitalistlike aja pärimusi lõpetame, püüvad ühed või teised vormid, aga juba omme muutub tööliskinnitamine ühiseks tööks ja kõik endised organisatsioonid on ainult mõõdaminevad, nagu mõõdamine on igasugune abiandmine riigis, kus enam isiklikeks kasudeks kurnamist ei ole.

Teine küsimus, mis sugune peab see abi olema mis me anname.

Meid üvitab raha nagu wahetusabinõu kapitalistlikest ilmatorvast, wahje. Meil ei pruugi peadmurdwaid murdarwusid kokku seada, meie aiged, wigased ja wanad peawad nõndapalju saama, et elada võib nagu see kommunistlikes riigis kõigile võimalik.

Tööpalga ära kaotamisega ja elamiseraha andmisega kõrvaldame igasugused kottupõrked abirahade määramisest.

Mida rutem me oma majanduslist elu korraldada ja elamiseraha asemel natuuras aineid anda jõuame, seda kergemalt otsustame tänase päewa küsimuse, üleeestilise kinnitusetagawara (fondi) loomises. Sellepeale waatamata kust need kulud võtta, sest omme kaob see teravus ja kõik oolitsimine abitarwitajate eest jääb igapäewaseks mureks k o m m u n a d e s nende ühisel arwel.

Tööliskinnitamine või ühiskondline kindlustamine kommunistlikes riigikorras sulab ühise töö ja püüetega kokku: inimesesoo waenlast — puudust lõpulikult äwitada kõige nende põhjustega mis seda wälja kutsujid.

Kommunistlikes riigikorras ei ole waeleid, waid siin on kõigil õigus elada ja neid elamise võimalust kõigile peame kätte saama, kuigi see meil iglaohwrid maksaks.

Peame meeles pidama, et ühiskondline kindlustamine on töölisklassil ainult üks osa sellest suurest ja wastutusrikast ülesandest uue ühiskonna loomas töös ja järjekindlas majanduslike elu organiseerimises. Tööliskinnitamist otsustada võib kottukõlas terve majanduslike ja poliitikalise eluga teel sotsialismusele. Rahlemata tarwitab see töö iglaõupingutust ja materjalist kulu, aga töölisklassil niisugused küsimused takistuseks ei ole.

Wõimata on uut elu, uut tulewast riiki wanadele waremetele ehitada, nagu kodanlikes riigikorras püütakse, waid on tarwis uus aluspõhi panna sellele ilusale elule, nende kättega, kes oma töö ja waewaga kõik elumõnused loowad.

D. K a s t a s.

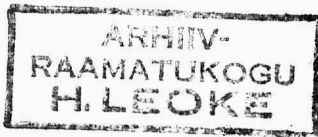
Jagapäewijusest.

Raske õht, suits turbatulest,
Buru jalge ees.
Mustus woodil, ämblikutest
Wõrgud murkades. . .

Suitsund seimariiuksitel
Wesi, kõwa leib.
Laste nutt, ja kõha naisel. . .
Oh kui kurb see näib!

Tööta omse päewa mureks —
Teeni peremeest. . .
Siit sai mõte wõitlustuleks
Wabaduse eest.

J. G. K a d a s t i k.

Narwa „Kiir“

1912—1914.

J. Käsperiti mälestustest.

1. Töölaliste seltsfondiline tegevus Narwas.

Peale 1905/06. a. tööliseliikumise laenet walit- ses järgmistel aastatel, niiaasti Wenemaal kui ka Gesti rõhum reaktsoon, mis mingifugust waba õhtu ei kannatanud. Tööliseliikumine seifis suurtest kaotustest ja oopidest almatuna, kuna suurem osa tegelasi wangikodades, Siberi taigas, wõi kel forda läks ära põgeneda, wäljamaal olid. Võranda- alune tegevus oli paiguti täieste lõpetatud ja ka awalikud tööliseteametiühijused kinni pandud, peale Tartu ametiühijuste, sellele armuliselt õigus jäeti liikmemaksusid vastu wõtta ja kantselei tarmis ruu- misid üürida. Sarnase kitsapiirilise tegevuse juu- res wõisid ametiühijused ädawaewalt ingitseda. Kuid 1905. a. lõkfelelõõnud säde ei kustunud ja õõgus tuha all edasi. Ettewaatlikult ja ililides tõstis töö- listeliikumine pead, ennast majanduslike liikumise raamideisse peites. Seni alati Gesti tööliseliiku- mise eesotsas seisnud Tallinna tööliste ame- ühi- fused, mida sel ajal wõimude poolt wastutahtmist kannatati, suluti ühel kewadisel päewal 1910. a. lõ- pulikult kinni, selle üleüldise Wene tsaarivalitfufe juures ajalooliselt saanud ettekääne all, et nende põhjuskirjad, mida ometi omaajal seadusliselt kin- nitati, nüüd enam seadustele ei wastawat.

Aga ametiühijusline tööliste liikumine ei ol- ud ainult Tallinna jäänud, ta ilmus ka wäljaspool Tallinna, muuseas Tallinna puutööliseteametiühi- fufe Narwa osakonna awamises, mille mõjul umbes jelsamal ajal Narwa äriteenijate, siis rätseptöö- liste, pisut iljemalt ka metalitööliseteametiüh- jus asutati. 1914. a., pisut enne sõda, asutati Narwas ka puutööliseteametiühifus, Peterburi ametiühifufe osakonnana. Kuna Tallinna Doompeal üks wõi- mumees teise wõidu revolutsiooni wõitust äwitas, jäi Narwa linn, mis ametliselt Peterburi kub- ermangu kuulus, n- gu oafiks, kus küll mitte waba õh ei puhunud, kus aga kohaline wõim kahe Narwa poole püüdwa, nähtawaste üksteisele waenuliku ku- bernerit, kui ka kohaliste Wene ametnikkude pärast, kes kohalise rehwa keelt ei osanud, teatud mõõ- dul nagu kahewaheliselt waiksemaks kohaks jäi. 1905/06. a. laene oli Narwas enamwähem tööliste klassi ladvakihitfid kaasa suutnud kiskuda, kuna ul- gad sest vähem puudutatud ja selleläbi reaktsooni läbi vähem kannatada olid saanud. Tähendatud wõimude wah korra tõttu ei puudunud Narwa töö- listel teatud mõõdul optimisimust ja nad ei jäänud üffi kitsapiiriliste majandusliste e-smärkidega ameti- ühifuste asutamifega rahule, waid akfatsid 1905/06. a. reaktsooni oopid. ft toibudes ka waimlist edu püüdma- Narwa kodanlastel olid sel ajal oma seltsid, kes aga

wäikfodanlastest piduõhtutest ja perekondlistest kohwi- laudadest kaugemale ei läinud. Narwa töölised aga tundfid tarbet seltsi järele, mis rohkem oleks suut- nud pakkuda. Rohkemarenenud tööliste eeswõttel asutati Narwa Rahwaaridusfelts, kes kårbitud põh- juskirja piirides püüdis töötada. Selle seltsi asu- tamine aitas selleks kaasa, et Narwa töölised oma lähemate naabritega, Wene seltsimeestega, kes põ- randaalusit kui ka awalikku tegevust peale reaktsooni- aastate uue agarusega olid alanud ja suure piifi- musfega tööd tegid, lähemalt kokku puutusid kui teiste linnade töölised Gesti. W ne seltsimehed and- sid 1910. a. lõpust peale oma ajalehte „Звезда“ wälja, mis peale 1905/06. a. peaaegu esimine ja ai- nukene laiemate ulkadele kättesaadaw töörahwa elaw sõna oli. Narwa töölisetele abiks oli seltsi asutamisel iseäranis sm. Gd L i n n a m a a, peale tema aga weel mõned aritlased, näit. kooliõpetajad Madis F r i s h ja Grigori G l u b o k o w. Wiima- sed kaks olid ennemalt sotsiaaldemookraadid olnud ja pidafid nüüdgi weel ennast nendeks, kuigi nad tegelisel täieste sotsiaalwabameelsete rekke olid istu- nud. Seltsi ümber kogufid kõik teadmuslisemad töölised, ühtlasi aga ka mõned aritlased, kes kodan- laste kriislikirikkudes seltsides töötada ei tahtnud. Seltsidest oli kodanlastel sel ajal karstufeselts „Wõit- leja“, „Saaron“, „Kooliselts“, „Gesti selts“, Petri kiriku naisring it, keda peaaesjalikult pastorid, Narwa suurte wabrikute Gesti soost meistrid ja ülemkirjutajad, kui ka mõned üffikud seltsfondlises tegevuses karjääri tegwad pogaritöökodade, kaup- luste ja majadeomanifud j. hatafid. Need seltsid olid kõik mustasajalised, kitsapiirilised kiriklised ko- danlasteklubid, millede õhkõnd ifegi mõne aritlase eemale peletas, kes Rahwaaridusfeltsi asutusel töö- listega kaasa tulid. Nende aritlaste kaasabil awati 12. detsembril 1910. a. Rahwaaridusfelts. Selts alustas tööd suure elawusfega. Märtsikuus 1911 oli seltsil juba 600 liiget, mis selleaegsete Narwa seltside juures suur arv oli; sellest arwust oli 9/10 töölisi. Narwa Rahwaaridusfeltsi esim- ste ette- wõtetest mõeti aruldase elawusfega oga, seltsi pidu- dele olid piletid juba ammu enne pidu algust ära müüdüd, kõneõhtutest mõeti wõrdlemist teiste selts- side kõnedega niifamuti elawamalt oga, seltsi luge- miselauda ja raamatukogu tarmitati oolega, iga samm peal tundus, et selts tööliste oma ast oli, töölised tundfid nagu loomufunnil ja pididgi wahet seniste seltside ja Narwa Rahwaaridusfeltsi wahel tundma. Muudesse seltsidesse wõifid nad ainult „wiisafalt“ riides uksest fisse astuda, ja nende selts- side eesotsas seifid kõhufad ärrad ja proudad, keda

töölised igapäevases elus furnajate, liitajate ja sahterajatena tundsid. Narva Rahvaaridusefelfti aga juhtisid suuremalt jaolt töölised.

Waimustus oli suur selfti tegemise efinistel kuudel, mil üleüldine tegemiseaeg alles välja- töötamisel ja selle kawa läbiviimisel tõfiseid taks- tust weel ette näha ei olnud. See selgus aga peagi. Selfti tegemisele akati wõimude poolt takistusi te- gema, kui see kawa väljatöötamise juurest laiemale tegemisele asus. Ühtlasi tekkis selftliikmete seas lõhe. Kujunes kaks grupet: töölised, nende eesotsas sot.-dem. tööl.-p. liikmed ja pooleoidjad, ja sotftaal- wabameelseterühm, aritlased eesotsas. Lõhe läks ifka terawamaks, kuni 1912. a. juunikuul „Kire“ ilmumiseega, mida selfti ümber kogunud töölised välja aktsid andma, aritlased selftist lahkusid. Selts jäi täieste töölisele. Näüd, kus seespidised taks- tused kõrvaldatud, aktsas selfts täieste Peterburi Wene töölise selftide eesotsal tööle. Selftis pandi mitmesuguseid pidu- ja kõneõhtuid toime, kus po- litfke sagedaste kõned ära keelas, lihtsalt nende pealkirjade pärast, kuigi ifsu midagi maksawat forda kufutawat ei ifaldanud, näit. fm W. B. kõne, mis tööstuse keeleüfimumust käfitas. Üheks suureks abi- nõuks Rahvaaridusefelftil oli raamatukogu, mis oma suuruse poolest efinime eestikeelne raamatu- kogu Narwas oli. Seni ei olnud peale „Wõitleja“ Narwas ainuifgi raamatukogu, kuna wiimast ainult „Wõitleja“ liikmed wõifid tarwitada. Rahvaari- dusefelfti eestikeelses raamatukogus oli mitu tuhat raamatut, kuna ka wenekeelses kogus ulgake raama- tud leidus, mida liikmete poolt oolega tarwitati- Gfalgul asus Rahvaaridusefelfts Gesti selfti ruu- mides, kus temal üks kohatu ruum alumisel korral tarwitada anti, milles tihti kõrwalised juhtumised takistust tegid; näituseks sattusid selles kuulsas Gesti ülemkõrtsis joodikud, kes ülemalt einelaua ruumifst alla tulid, eeskätt kobe Rahvaaridusefelfti tarwitada olewasse ruumi, kus selftitegelased sunnitud olid joodikute käre ja tempusid kuulama ja pealt waa- tama. Niifamate ei saanud selfts sel korral kui Gesti selftis mõnda näitemängu- ehk piduõhtut peeti, ruumifst tarwitada. Raua ei wõinud selfts niifuguses ruumis püfida. Ta kolis 1912. a. sügi- sel sealt ära oma ruumidesse, Peetri platfi ääres, kus wähemalt segamata wõis tööd teha. Selfts tegi töölise keskel wästmata organiseerimat tööd. Kuna tema eesotsas f.-d. partei liikmed endid koondasid, kes ifka wuf liikmeid juure wõifid, muutus selfts wäheaawal poollegaalseks parteiafutuseks. Warsti (1913. a. lõpul) afutati ka wormilikult Wenemaa sot.-dem. töölisepartei Narwa osakond, mis 1914. a. algul riigiwolikogu fraktfiooni kaudu par- tei keskkomiteega ja Peterburi komiteega tegelisesse ühendusesse astus. Ühtlasi aktsid töölised ifhikind- lalt teistesse selftidesse tungima, et nendes enamust oma kätte saada ja kodanlast selftkondlise tegemise juureft kõrvaldada. Algust tehti „Wõitlejaga“.

Seesugune oli, lähidates joontes, Narwa töö- liste tegemus selftides.

2. Tööliseajalehe afutamise katwatsused.

Ühes tööliselifikumise arenemisega tuli tungiw tarbe töölise äälekandja järele. Mõne agarama selftimehe eestwõttel tehti efinime kaks tööliselehte välja anda. Ilmus 1911. a. efinistel päewadel „Narwa Uudised“, millele mõned enamwähem välja- arenenud töölised kaastööd tegid, kuna lehte kaks, seni Narwa töölisele wähe tuntud ja sel ajal sotf- aalwabameelsete kalduwustega noortmeest, G. Songi ja J. Mägi toimetasid. Leht kannatas enam waim- lise kui ainelise puuduse all, seft suurt kolm forda nõdalas ilmuwat lehte toimetada käis kahel inime- sel üle jõu. Sel põhjusel ei wõinud leht ka oma ainelift pinda kindlustada. Kuigi leht sotftaalwaba- meelses waimus ilmus, ei sallinud Narwa akkuu- lus „Ühiselu“ n.n. „faba“, „Meie Gku“, uut lehte sugugi, temas wõifilejat ära tundes (ei olnud ju „Meie Gku“ töölise ulgast kaastööfist). Leht, kui kaks, pidi peale 2. mai ilmumift ingusele minema. Siisgi ei läinud tema toimetamisel ja väljaand- misel saadud õpetunnid kasuta kaduma. Kord tär- ganud tööliseajalehe väljaandmise mõte elas ja arenes edasi. Arfjamad selftilised audusid mõtet edasi ja seadsid kindlaid ifhtjooi üles, misfugune tõfne tööliseleht peaks olema. Selftilised, kes Narwa Rahvaaridusefelfti juures tegewad olid, said iga samm peal libedaste tunda, kui ädaste tööliselehte tarmis läks. Kodanlised lehed ja lehe- kesed, kes endile töölise ulgas lugejaid õngitfifid, selfts mõniford töölise-elifikumisele mõne rea pühen- dades, lõwad aga sõrad wastu, kui töölised nende kaudu mõnda rahwuslift ebajumalat arwuftama kippusid. Narwa töölised aktsid lehe väljaandmise asjus eeltööfid tegema. Nõutati wõimudeft ajalehe luba ja akati tegewaid toimetuselifikkeid otfima, kusjuures enam sotftaalwabameelse seisukohaga ei lepitud. Malti kirjawahetust fm. G. Böögelmanni, Jaan Anwelli ja iljem akkuulsaft saanud M. Kasi- raga. Gfimine oli külmal maal ja sel põhjusel ei tulnud temalt kaua aega wastust, kuna teised kaks algatajate mõtet eaks kiifid, ühtlasi aga asjal palju puudust leides. Gfimiseks puuduseks peeti koha- küfimumust. Kahklaselt waadati wäifkes mabrifu- linnas Narwas lehe väljaandmise peale. Teine suu- rem puudus seifis nende arwates selles, et nõdala- lehte pifkisesse kaustas kawatseti välja and ,pooles päewalehe suuruses. Kolmandaks pidaifd Tallinna fmd ise aru Tallinnas lehte välja akata andma. Gelflaaniifd tehti esitels nõdalalehe, siis kopikase päewalehe ja lõpuks suure päewalehe väljaandmise asjus. Narwa selftimeestele, kes arwasid, et tähtsam oleks lehe väljaandmine ise kui tema kauft, pandi ette oodata, kuni Tallinna fmd lehe väljaandmise eeltöödega lõpule jõuawad.

Kõige selle tagajärjel ei saadud lehte 1911. a. välja akata andma. Teg läks aga omasoodu edasi, 1911. a. jõulu eel asus fm Willem B u d , keda 1905. a. rewolutfioon ko lõpetajaametisft välja paiskas, Narwa elama. Narwa selftilistele kes

ajalehe väljaandmise mõtet kunagi ei olnud jätnud, oli see suureks kaasabiks. Kawatseti ma kuul 1912 W. B u d'i toimetusel „Kiirt“ välja akata andma, kuna ära nähti et Tallinna selfimeeste kawatus- test, peaaesjalikult Tallinnas walitsewa politseilise surwe pärast niipea midagi loota ei ole. Ohutas Narwa selfilisi taga weel Wene selfiliste tegewus, kes esitels „Звезда“ ja selle järele esimist tööliste päewalehte „Ирванга“ välja akatsid andma. Seati „Kiire“ eelarwe kokku, mis järgmine oli: W ä l j a a n d m i s e k u l u d: lehe ladu, trükk ja paber tuhanda eff. pealt 13 rbl 50 kop., toimetaja waewata- tasu 3 rbl, korter, kütte ja walgustus 2 r., kirjutus- materjal ja wäikesed kulud 1 r. 50 kop., kokku 20 rbl nädalas. S i s s e t u l e k: 1000 eff. 2 kop. nri- innaga jällemüüjatelt 12 rbl, ärimeestelt kuulus- tuste eest kestmiselt 7 rbl, kokku 19 rbl nädalas; puudujääk 1 rbl. Wäljast kaastööd loodeti kas oopis tasuta ehk wäikeste, niiuelda postikulude eest saa- wat. Talituse juhatus wõtsin mina tasuta oma peale, kuna talitusetöö teised smd talgutena lubasid ära teha. Rõige tähtsam oli lehe laialilaotamise küsimus, aga sellepoolest leidus rohkeste selfiliste kaasabi, kes oma peale wõtsid teatud arwu lehe eksemplaarisid talitusest välja osta ja laiali lao- tada. Sel teel oli 600—700 eff. laialilaotamine findlustatud.

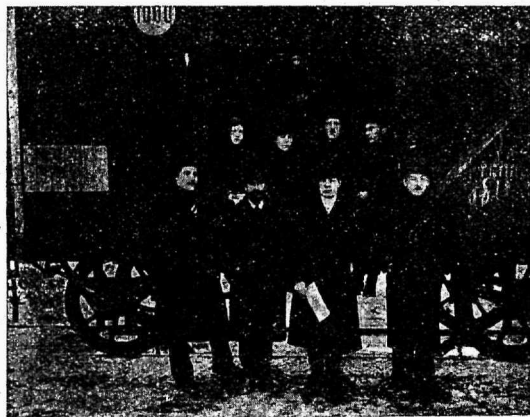
Toimetuse tegewate jõudude muretsemise asjus tuli 1911. a. jõuluks sm D. Bögelmännilt New- Yorgist postkaart, milles ta lehe väljaandmise mõtet eaks kiidab ja jõudu mööda kaastööga aidata lubab.

Lõpulik Narwa selfiliste koosolek lehe välja- andmise küsimuses peeti Narwa metallitööliste- ametiühisuse piduõhtul, „Narwa Gesti Seltsi“ näite- lama riidepanemise ruumides 29/30. aprillil 1912 ära.

Nüüd jäi weel ainult Tallinna selfilistega lehe väljaandmise asjus lõpulikult läbi rääkida. Sm S. Anwelt ja A. Kasra, kellele Narwa selfimeeste otsust teatati, lubasid sel tingimisel kaasa aidata,

kui leht Tallinna s.-d. t.-p. organisatsioon kontrolli all ilmuma hakkab. Narwa selfilistel, kel peale reakt- siooni wormiliselt s.-d. t.-p. organisatsiooni polnud asutatud, ei olnud selle ettepaneku wastu midugi midagi ütelda ja leht wõis ilmuda. Suure tuli weel üks asjaolu, mis lehe väljaandmise tarbet kiirendas. Kodanlased Peterburi Gesti asundustest korraldasid Narwas Gesti asunduste laulupidu 23/24. juunil 1912. Oli waja kodanluse reaktiooni- lise pidu wastu välja astuda ja töölisteulka- sid tema korraldamisest ja otskohesest osawõtmisest eemale oida. Kõik Narwa kodanlised selfid olid tegewusepalamikus laulupidu eeltööde juures ja mitu korda tehti Rahwaariduse selfile ettepanek laulupidu eeltööd, oma kaastegewusega toetada, millest aga selfitegelased endid lahti ütlesid, leides, et kodanlaste reaktioonipidu töölistele tarwis ei ole. Oli waja lehe väljaandmist kiirendada, et töölistele nende seisukohta laulupidul ära jõuaks seletada.

„Meie Glu“, kes sel korral töölistele meelita- waid filmi tegi, soovitas soojalt, et tööliised ka ko- danlaste isamaalseid laulusid wõiksid pealt kuulama tulla, kui nad ise armulisi Narwa wabrikuwalitsusi paluwad, neid esimisel pidupäewal 23. juunil, mis laupäewa peale langes, tööst wabastada. Teadagi mitte midu, waid nagu see kodanlastel wiisiks „õiglase tasu“ eest, mis selles seisis, et Narwa töö- liised tahe kuu jooksul peaksid selle päewa ületundi- dega tasa tegema, s.o. kodanlise lõbu eest igal lau- päewal ühe ületunni igistama ja wäsinud liikmeid üle aja kurnama. Walgatafu saatsid nad aga kui arilise tööpäewa eest. „Meie Glu“ waga soow ei läinud täide. Rahwaariduse selfi tegewamate liik- mete kui kohalise töölisteliikumise eesotsjas seisjate selfiliste wastuseismisel ei wõtnud tööliised „M. G.“ ettepanekut wastu ja lasid kodanlasi ük- sinda esi- misel laulupidupäewal isamaalistest lauludest lõbu. (Järgneb.)

„Töölise“ toimetuse ja talituse Luugas.

ARHIIV-
RAAMATUKOGU
H. LEOKE

Kuidas mina õppisin.

Teadvalt lugema õppisin ma neljateistkümnenda aastajalt. Neil aastail ei ovatelenud mind juba enam paljas jutulõng, — kirjeldatavate sündmuste enam või vähem uuitav arenemine, — vaid ma hakkasin kirjelduste iludusest aru saama, hakkasin tegelaste iseloomude üle järele mõtlema, aimasin segajalt kirjanduse sihta ja tundsin erutavat lahtuminekut selle vahel, millest raamatud kõnelesid ja mida elu ilmutas.

Kaske oli mul sel ajal elada; minu leivavannemad olid põlised väikekodanlased, inimesed, kelle suuremaks lõbuts oli rikkalik jõök ja ainsaks vahelduseks kirik, kuhu nad uhte ehitult läksid, nii nagu end teatrisse või pidulikule jalutuskäigule minnes ehitasse. Tööd tein palju, peaaegu tuiseni, äripäevad ja pühad olid ühetaja täis väiklast, mõtteta, asjata tööd.

Maja, kus mu pererahvas elas, oli „mullatööde ja uulitsafillutamise ettevõtja (podrätšiku)“, vaheldase, laiadlase, klässmalt pärit oleva talumehe omandus. Ta oli terava abemega, allisilmaline ja alati kuri, toores ning nii iselaadi ütskõikselt kall. Tal oli umbes kolmkümmend töölist, kõik Wladimiri kubermangu talumehed; nad elasid pimedas keldris tsemendist põrandaga ja maapinnast madalamal olevate väikeste akendega. Öhtuti, tööst kurnatud, pärast öhtusööki, mis aifewatest aputapstest loomafisekonna- või salpeetridõhnalise soolalihaga keedetud, ronisid nad kasimata õue peale ja lamafid seal, sest niistes keldris oli õhk umbne ja ahjulobudif

ajas alati wingu. Ettevõtja ilmus arilikult oma atna juure ja karjus:

— Ah te kuradid, kas jälle ronifite õue? Samawad nagu sead! Minu majas elawad forralikud inimesed, kas neil wist meelt mööda on teie peale waadata.

Töölifed läksid alandlikult keldrisse tagasi. Need olid kõik kurwad inimesed, nad naerfifid arwa, peaaegu kunagi ei laulnud nad laulufid, kõnelesid lühidalt, wastumeelt, ja alati näisid nad mulle nagu mullatarna furnutehad, kes wastu oma lahtimist uueste üles ärganud, et weel terve eluaeg waerwleda.

„Forralikud inimesed“ — ohwitferid, kaardimängijad ja joodifud, peksifid tentfifuid werifeks, peksifid armufesi, kirjult riides naisterahwaid, kes paberosfa suitsetafid. Naisterahwad jõid ka endid täis ja jagafid tentfifutele kõrwaopoa. Ka tentfifud jõid, jõid piiripidamata, kas wõi furnuks.

Pühapäiwiti tuli ehitaja (podrätšik) wälja maja ette ja istus trepiastmele; ühes käes oli tal

piik kitsas raamat, teises pliiatsi ots; mullatöölifed astufid reas üksteise järele tema juure, nagu kerjused. Nad kõnelesid tasase ääleaga, kumardafid ja sügafid kõrwatagust, kuna ehitaja üle terve õue kargatas:

— Ea küll, aitab! Wõta rubla! Mida? Tahad wist wastu molu saada? Kawa teiega jännata! Kafi minema... Noh!

Ma teadsin, et mitmed mullatöölifest ehitajaga ühe nurga mehed olid, mõned olid tema

Maksim Gorki

50-aastajeks saamise puhul (27. märtsil 1919).

jugulased, aga ta oli kõikidega ühtewiisi karm ja toores. Ja mullatöölised olid ka üksteise wastu karmid ja toored, iseäranis aga tenifikute wastu. Pea iga pühapäew läksid õue peal werised kaelufused lahti, kõlas kolmejärgune ropp sõimamine. Mullatöölised kisklesid wihata, nagu tüütawat ülesannet täites; werisekspeketu läts eemale wõi ronis kõrwale ja filmitjes seal waides oma kriimustusi, aawu, soris räpaste näpudega logisewaid ambaid. Lõhline nägu, lõõkideft üles turjunud filmad ei äratanud kunagi selfimeeste kaastundmust, aga kui järk kaiki oli rebitud, siis kahjatsesid jeda kõik, ja läbi peketud järgi omanikul oli jüda täis ja nuttisgi wahel.

Need pildid äratasid minus kirjeldamata raskest tundmust. Mul oli kahju inimestest, aga ma kahjatsesin neid külma kahjatsufega, mul ei olnud kunagi tahtmist ühelegi nendest lahket sõna ütelda ega kudadigiwiisi läbipeketuile abiks olla, mitte weitgi anda, et nad wastikut, tardunud mustuse ja tolmuga segatud werd oleks wõinud ära pesta. Tõepoolest, ma ei armastanud neid, kartsin weidi ja tarwitasin sõna „mats“ (мужик) niisamuti nagu jeda tegid mu leiwawanemad, ohwitserid, polgu preester, naaber kott ja isegi tenifikud, — kõik need inimesed kõnelesid maameestest põlgutsega.

Inimestele kaastundmust üles näidata, see on raske, alati tahats kedagi eameelega armastada, aga polnud kedagi armastada. Seda palwamalt affasin ma raamatuid armastama.

Oli weel palju inetut, kalli, mis terawat wastikusetunnet tekitas — ma ei akka sellest kõnelema, te tunnete isegi jeda põrguelu, kus üks inimene teist alataja pillab, te tunnete aiglast kirge teineteist piinata, jeda orjade löbu. Ja sõherduses äraneeetud ümbruses tegin ma algust wäljamaa kirjaniitkude eade, tõsiste raamatute lugemisega.

Ma ei osta wast küllalt kujukalt ja tõendawalt jeda jutustada, kui suur mu imestus oli, kui tundsin, et pea iga raamat minu ees nagu akna enne nägemata maailma awaks, mulle jutustades inimestest, tunnetest, mõtetest ja wahetõradest, mida ma seni ei tunnud ega näinud ei olnud. Mulle näis isegi, et mind ümbritsew elu, kõik see karmus, mustus ja kalkus, mis igapäew mu ees awanes, kõik see oli ebaloomulik, otstarbetu: loomulikkus ja otstarbekohasus ešines ainult raamatutes, kus kõik palju mõistlikum, ilusam ja inimlikum oli. Raamatutes kõneldi ka tooruseft, inimeste rumaluseft, nende kannatusetest, kujutati õelaid ja alatuid, kuid nende kõrwal olid teised inimesed, misjuguiseid ma polnud näinud, misjuguistest ma kuulnudgi polnud, — auksad inimesed, kindla waimuga, õiglased, alati walmis surma minema, kui aga tõde wõiks wõidule pääseda wõi mõni ilus tegu korra minna.

Õialgu joowastatult maailma seni tundmata küljest ja waimliseft tähtsufest, mis mulle raamatud ilmutasid, affasin ma neid paremaks, uwitawamaks, lähemaks pidama kui inimesi, ja olin weidi nagu pimedusega löõdud, tegeliku elu peale raamatute kaudu waadates. Kuid karm tartpea elu oolitses juba selle eest, et mind sõherduseft meeldiwast pimestuseft terweks arstida.

Pühapäiwiti, kui mu pererahwas wõõrfile wõi jalutama läksid, ronisin ma lämbunud, raswaisust läbi imbunud kõõgi aknast wälja katusele ja lugesin seal. Õue peal ujusid pooljoobnud wõi unised mullatöölised nagu sägad, kiltasid toatiidrukud, pejunaised ja kõõgitiidrukud tenifikute armuta õrnuste pärast, mina aga waatasin oma kõrguseft õue peale ja põlgasin suuremeelseft jeda wiletsust, joobnud liiderlikku elu.

Üks mullatöölisest oli kümnik wõi „kubjas“, nagu nad teda nimetasid, nurgeline, penikesestest kontidest ja siiristest soontest konarliselt kottu seatud wanamehike Stepan Deschin; see oli naljase kassi filmadega inimene, alli, naljakalt sassis abemekarwadega pruunikal näol, soonilise kaela peal ja kõrwade küljes. Märuselt riides, räpane, teistest mullatöölisest wiletsam, oli ta kõige feltskondlikum nende seas, kuid nad kartsid teda filmapaistwalt, ja podrätšik isegi muutis temaga rääkides oma käskiwat, alati äritatud äält. Ma kuulsin nii mõnigi kord, kuidas töölised Deschini tagaselta sõimasid: — Ihnus kurat! Juudas! Sjalakkuja!

Wanake Deschin oli väga karmas, aga mitte karsitu, ta ilmus nii tasailjuteft, tählponekut äratamata kord ühes, kord teises õuenurgas, igal pool kus kaks-kolm inimest koos olid: astub ligi, naeratab kassifilmadega ja küsib, laia ninaga wahela nuuskides:

— Noh, mida on?

Mulle näis, et ta alati midagi nagu otsib, nagu mõnda sõna ootab.

Ükskord, kui ma keldri katusel istusin, ronis Deschin kõhatades redelit möõda minu juure üles, istus mu kõrwale ja ütles õhtu aistes:

— Sinalõhn. . . Oled ea paiga leidnud, on puhjas ja inimestest warjul. . . Mis ja loed?

Ta waatas lahkest mulle otja ja ma kõnelesin talle ea meelega selleft, mida lugesin.

— Nii, ütles ta pead wangutades. — Nii-nii!

Süis wakis ta kawa, urgitsedes musta näpuga pahema jala warba lõhtist küünt ja affas minu poole piiludes järsku jutustama, tafakeste ja nagu laulutoonis jutustades:

— Glas Wladimiris õpetatud ifand Sabanejew, kuulus mees, ja tal oli poeg — wäikene Peetrikene wõi kudast ta oli! Mimi meelest ära läinud! Luges teine ka alati wäikeft raamatuid ja ergutas teisi jeda tegema, aga teda wõdeti wangu.

— Mikspärast? küsisin mina.

— Ets ikka selle eest wõdetudgi! Ära loe, aga kui loed, siis ole waiki!

Ta nutigas, pilgutab mulle filmi ning sõnas:

— Waatan ju peale, sihukene tõsine oled, ei kalle. Noh, pole wiga, ela. . .

Ja kui ta weel weidi katusel oli istunud, läks ta due tagasi. Peale selle panin tähele, et Beschin mind filmas peab, minu järele walwab. Ta astus järjest fagedamine minu juure oma küsimisega:

— Noh, mis on?

Nord jutustasin talle ühe mind väga erutawa loo selle üle, kuidas ea ja mõistlik wõim kurja wõimu oli ära wõitnud; ta kuulas väga tähelepanelikult pealt ja ütles peaga nokutades:

— Tuleb ette.

— Tuleb ette? küsisin ma rõõmsalt.

— Noh midugi — kuida siis? Kõik tuleb ette! kinnitas wanate.

— Las ma jutustan sulle. . .

Ja jutustas mulle ka ilusa loo elusatest, mitte raamatutesse pandud inimestest, lõpuks aga sõnas tähendusrikkalt:

— Ets ta ole, sina ei wõi ju neid asju täielikult mõista, ühte aga pea meeles: tühje asju on palju, tühistes asjades on rahwas end kammitsasse kerinud, ei pääse wälja, ei pääse nõnda helda Jumala juure! Tühised asjad on suureks komistustiwiks, saad aru?

Need sõnad tungisid mulle südamesse elus-tawa tõufena, mul langes nagu kate filmade eest. Ets ta olnudgi tõepoolest nii, see elu mu ümber oli tühine, tähtsusetu elu, kõigi oma kaelustega, liiderlikkusega, näppamisega ja sõimuga, ning see sõimamine oligi wast sellepärast nii rikkalik, et inimesel ei jattu äid, puhtaid sõnu.

Wanate oli wiiewõrra rohkem maa peal elanud kui mina, ta teab paljugi, ja kui tema ütleb, et eadust elus tõepoolest „tuleb ette“, siis peab teda uskuma. Oli tung uskuda, olid ju raamatud minuusse istutanud usku inimese sisse. Ma aimasin, et nemad siiski loomutrund elu kujutawad, et neid niidelda ära kirjutatakse tegelikust elust, nii peab siis, arutasin ma ifeeneses, tegelikus elus ka äid inimesi olema, kes teistsugused on kui metsik podrätsik, mu leiwawanemad, joobnud ohwitserid ja üleüldse kõik inimesed, keda mina tunnen.

See leidus oli mulle suureks rõõmuks, ma hakkasin kõige peale lõbusamalt waatama ja nagu paremine, tähelepanelikumalt inimeste wastu üles astuma, ja kui ma midagi ead, midagi kaunistamin olin läbi lugenud, püüdsin ma sellest nullatöblistele ja tentfikutele kõnelelda. Iseäranis äa meelega nad mind ei kuulunud ja näis nagu ei usuts nad mind, kuid Stepan Beschin ütles alati:

— Tuleb ette. Kõik tuleb ette, wennas!

Sel lühikesel, targal ütelusel oli minu kohta imekspanemiseväärt sügaw tähtsus! Mida sage-

damine ma teda kuulsin, seda enam äritas see minus julguse ja kindluse tunnet, terawat tungi oma asja läbi wiia. Sest kui kõik „ette tuleb“, siis tähendab, et ka see täide läheb, mis mina tahan? Ma panin tähele, et neil päiwil, mil elu mulle kõige suuremat ülekohtu ja kurwasust walmistas, rasketel päewadel, mis minu elus nii fagedased olid, et just neil päiwil minu juures oli märgata julguse ja kindluse tunde tõusu üles seatud sihile jõudmiseks, just neil päiwil waldas mind ifeäralise jõuga noorusejulge Herkulese soov puhastada Augeiaise tallisid.

Nii on lugu minuga jäänud tänapäewani, kus ma wiiskümme aastat wana olen, jääb nii surmani, ja selle omaduse wõlgnen ma inimese waimu pühakirjale — raamatutele, kus inimese kaswawa inge piirita piinad ja kaunatused wastu kajawad, wõlgnen teadujele — mõistuse luulele ning kunstile — ja tundmuste luulele. Raamatud ilmutasid mulle endistwiisi palju uut; ifeäranis rohkestest pakkusid mulle kaks piltidega ajakirja: „Uleilmline Illustratsioon“ ja „Kunsti Ulewaade“*. Nende pilbid, mis limasid, inimesi ja wäljamaa sündmusi kujutasid, muutisid maailma minu filmis järjest awaramaks ja ma tundsin teda kaswawat, päratu suurena, uwitawana, täis uogsaid tegusid.

Need templid ja lozsid, millel mingit farnadust meie majade ega kirikutega polnud, teisiti riides inimesed, inimeste poolt teisiti kaunistatud maa, suurepärasef masinad, imestust äratawad fäfitööd, see kõik istutas minusse nagu julguse-tunde ja äratas soowi ka midagi ära teha, üles ehitada.

Kõik oli ifemoodi, teistlaadi, kuid siiski aimasin tumedalt, et igalpool üks ja seesama jõud, inimese loow jõud oowab. Ja mu tähelepanek inimeste wastu, aukartus nende wastu kaswas.

Ma olin täieste wapustatud, kui ma kusagil ajakirjas kuulsa teadusmehe Faraday näopilti nägin, mulle arusaamata artikli tema üle läbi lugesin ja sealt teada sain, et Faraday oli lihtne tööline. See andis mu ajudele tugewa löögi, näis mulle muinasjutt olevat.

Kudas see wõimalik on? mõtlefin ma umbuslikult. Tähendab, et siis wõib ka mõni nullatöblistest õpetlaseks saada? Äa mina wõin?

Ulkumata asi. Ma hakkasin järele uurima, kas wast weel mõningaid kuulsaid inimesi ei leidu, kes esiti töblised olid. Ajakirjades ei leidnud ma midagi; tuttaw gümnaasiumiõpilane ütles mulle, et paljud kuulsad inimesed olid esiti töblised, ja nimetas mulle mõned nimed, muuseas ka Stefensoni, aga ma ei uskunud gümnaasiumiõpilast.

Mida rohkem ma lugesin, seda enam ühendasid mind raamatud maailmaga, seda kujutamaks, tähtsamaks muutus mulle elu. Ma nägin,

* Всемирная Иллюстрация ja Живописное Обозрение.

et on inimesi, kes minust alwemine, wiletsamine, elawad ja see rahustas mind weidi, aga ei suutnud aawawa igapäisusega lepitada; ma nägin ühtlasi, et on inimesi, kes mõistawad elada uuitawalt ja logeledes, nii nagu seda minu ümbruses keegi ei mõistnud. Ja pea igas raamatuse elises nagu tawast rahutust, teadmatuse meelitades, südamesse tungides. Kõik inimesed kannatasid ühel wõi teisel kujul, keegi ei olnud eluga rahul, kõik otsisid midagi paremat, ja kõik nad muutusid omasemaks, arusaadavamaks. Raamatud määrsid terve maa, terve maailma kaunima elu turbtuse unistusesse, ja igauks nendest oli nagu elaw ing, paberi külge tähtede ja sõnadega koidetud, mis elawaks said, niipea kui mu mõistus, mu filmad nendega kokku puutusid.

Sagedaste nutsin ma lugedes, nii kaunist jutustati inimestest, nii armsateks ja omasteks muutusid nad. Ja poisijõmpfikana, rumala töösise kistult, rumalast sõimust aawatult andsin ma iseendale pühaliku lubaduse inimesi aidata, neid ausalt awitada, kui juureks kaswan.

Nagu mõned muinasjuttude imelinnud laulsid ja kõnelesid mulle raamatud, nagu waangitorni eidetule, laulsid sellest kui mitmesugune ja ritas on elu, kui julge on inimene oma püüetes eaduse ja ilu poole. Ja mida kaugele ajaga jõudsime, seda enam täitis südamet terwenenud ja julge waim. Ma muutusin rahulikumaks, kindlamaks, töötasin arukamalt ja aktiivset järjest vähem tähelepanemist elu lugemata wiperuste peale pöörama.

Sga raamat oli wäikeseks astmeks, mille peale tõustes ma järkjärgult loomast wabanessin, inimeseks muutudes, paremat elu ette kujutades ja selle elu järele jannudes. Aga läbiõetust üle woolates, tundes enese nagu nõu olewat, mis elustawast mahlast ääreni täidetud, lätsin ma tentfikute, mullatööliste juure ja jutustasin neile, kujutasin nende ees raamatutegelaste näol mitmesuguseid lugusid. See tegi nendele nalja.

— Küll oled aga kelm, ütlesid nad. Päris weiderdajal Sinufugune oleks balaganis wõi laadal päris kohanel!

Muidugi mõista, ei oodanud ma seda, waid koguni midagi muud, aga leppisin ka sellega.

Kuid wahel läks mul korda — mõnel üffikul juhtumisel muidugi — asja niikaugele wiia, et need Wladimiri maamehed mind põnewa tähelepanemisega kuulatsid; mõned nendest sattusid mitugi korda waimustusessegi ja olid piisateni liigutatud, — need mõjuawaldused kinnitasid minus weel rohkem usku raamatute elawa, mõjawa jõu risse.

Wassili Rõbatow, tufane noormes, tugewa jõuga, kes omaette nõhisedes inimesi nii õlanukiga mähkama armastas, et need temast eemale lendasid nagu pallid, see wäike riimorija wiis mind kord talli taha nurka ja pani mulle ette:

— Lefsi, õpeta mind raamatut lugema, ma annan sulle wiiskümmeend kopikut, aga kui ei õpeta — peksan sind, sõõn su maa pealt wälja; jumala eest, näe, lõõn risti ette!

Ja lõigi laialt risti ette.

Ma kartsin ta tufast riakust ja aktiivset teist irnuga õpetama, aga asi edenes kofe ästi. Rõbatow oli kangekaelne arjumata-tööst jagusaamises ja wäga arukas. Mädalat wiis iljem, tööst koju tulles, kutsus ta mind saladuslikelt oma juure ja müstist fortsunud paberilipakat wälja tirides pomises ta erutatult:

— Wah! Selle rebijin plangi küljest maha, mis siin on wõeldud, ah? Dota — „maja on müüa“ — õigus? Koh, kas on müüa?

— Õige.

Rõbatow ajas filmad irnaste pungile, otsaesisele tulid igitilgad, ja peale lühikeste waitimise aaras ta mu õlast kiini, õõstutas mind edasi-tagasi ja kõneles tasailjufest:

— Saad aru — waatan plangi peale, ja nagu keegi sofistats mulle: „maja on müüa“... Sumal alasta... Mii nagu sofistats, Sumala eesi! Kuule, Lefsi, kas ma olen tõeste kätte õppinud — mis?

— Aga loe edasi!

Ta pistis nina paberisse ja aktas sofistama: — Rahe — õigus? — kordne, ki — wist...

Üle terve näo libises lai naeratus, ja nohtas peaga, pani paar tüfedat sõimufõna ja aktas siis naerdes paberilipakat ettewaatlikult kokku rullima.

— Selle ma jätan endale mälestuseks — kuda sealt esimist korda... Ah ja Sumal... Saad aru? Nagu — sofistats, mis? Päris imeasi, wemmas. Ah fina...

Ma naersin ullupööra, nähes tema nõretawat, tüfedat rõõmu, ta lapikut, armast imestust saladuse ees, mis end talle oli ilmutanud, millesse tungides wõis omandada wäikeste mustade närgikeste abil wõõraid mõtteid ja kõnesid, wõõrast inge.

Ma mõtsin paljugi jutustada sellest, kuidas raamatute lugemine, see meie arjumud, igapäewane nähtus, kuid sisuliselt saladuslik inimese waimu kokkuliitumine kõigi rahwaste ja endiste aegade suurwaimudega — kuidas see lugemisekäit wahel järsku inimesele elumõtet walgustab, talle ta paiga elus kätte juhatab; ma tean palju sarnaseid imenähtusid, millest peaaegu muinaslooline ilu wastu paistab.

Ma ei saa ühest niisugusest juhtumisest waitides mööda minna.

Ma elasin Urjamaases, politseiwaltuses all. Mu naaber, semstwoõllem Slotjainjew, pidas mind nii alwaks, et ifegi ära keelas oma teenijatõbrutule õhtuti wärawa juures minu kõõgitõbrufuga juttu wosta. Politseinik pandi mulle just atna alla, ja see piilus lapsiku süütusega tubadesse, kui selle leidis tarwiliku olewat. Kõik see kohutas wäga linnalasi, nii et tükk aega

keegi nendest minu juure ei sübandanud sisse astuda.

Kord pühade aegu ilmus minu juure wigane inimene Wene särgis, kamps kaenla all, ja palkus mulle saapaid müüa. Ma ütlesin, et mul saapaid waja ei lähe. Siis hakkas wigane, umbusklikult kõrwal toa uksest sisse piiludes, waikselt rääkima:

— Saapad on ainult tõsise põhjuse warjamiseks, kirjaniku-ärri, ma tulin oopis paluma, kas ei leiduks mõni ea raamat lugemiseks?

Ta targad filmad ei äratanud soowi südamlikkuse juures kahtlust ja tõendasiid ta otsekohe-
sust lõpuliikult, kui meie küsimise peale — mis sugust raamatut ta tahaks saada, andis wigane terve aeg ümber waadates tagasioidliku äälega läbimõeldud "waastähe":

— Midagi elu seaduste üle, s.o. maailma seaduste üle. Ei saa neist seadustest aru — kuidas elada ja — üleüldse... Siin lähedal elab Kaasani matemaatikaprofessor suweforteris, nii saan ma tema käest saapa paranduste ja aiatööde eest, — olen ühtlasi aednik — matemaatikatundisiid wõtta, aga see asi ei ole minule küllalt wastaw, aga ise on ta sihukene waitne...

Ma andsin talle Dreyfus'e raamatu „Meiluline ja sotsiaalne revolutsioon“ — see oli ainuke, mis mul soovitud küsimuse kohta leidis.

— Südamlik tänu! ütles wigane, raamatut wõlsalt saapa jääre torgates. — Lubage teie juure tulla mõtteid wahetama, kui läbi olen lugenud... Aga järgmine kord tule aednikuga, nii nagu waarikaid lõikama aias, sest muidu, kas teate, see politsei — walwab tema teid wäga ja üleüldse, — pole mulle ka kohane...

Ta tuli umbes wiie päewa järel tagasi, walge põllega kärnerikääril ja leotatud niitne nuustak käes ja üllatas mind oma rõõmsa wäljanagemisega. Ta film säras lahkelt, aal kõlas waljult ja kindlalt. Juba esimiste sõnade juures löi ta peopesaga Dreyfus'e raamatutele pihta ja hakkas kärmele rääkima:

— Kas mõin sellest niisuguse järelduse teha, et Sumalat ei ole?

Ma ei ole jäherduste ülepeakaela tehtud otstuste pooleoidja ja hakkasin sellepärast ettewaatlikult ta käest järel pärima — mis tõmbejõud temale juhtes otstuses peitub.

— Minule on see juht peaaegu! algas ta laustiliselt ja tafakeste. — Mina mõtlen nõnda: wiisi: kui Issand Jumal on olemas ja kõik tema tahtmise alla käib, tähendab, pean ka mina elama, alandlikult ennast Sumala ettekirjutuste järgi painutada. Olen palju Sumala üle lugenud — piiblit, Tihon Sadonski kirjatöösiid, Kuldsuud olen uurinud, Gfreem Siirini ja kõik muud. Aga ma ihtan teada saada: kas wastutan ma iseenese ja terve elu eest mõi mitte? Pühakirja järele tuleb nii wälja, et ei wastuta, ela nagu ette ära mää-

ratud on, ja terve teadus — ei tähenda midagi. Niisamuti ka täheteadus — kõik puha wale, paljas wäljamõtelus. Ja matemaatika niisamuti, ja üleüldse kõik. Teie pole sellega muidugi mitte nõus, et alla anda?

— Ei, — ütlesin ma.

— Aga miks siis mina nõus pean olema? Waat', teid saadeti teistmoodi mõtlemise päwast sija, poliitseiwalwuse alla, — teie siis julgete pühakirjale wastu akata, sest mina saan niimoodi aru: iga wastukäiw mõtlemine on tingimata pühakirja wastu, tulewad ju temast kõik allaandmiseadused, aga wabaduseadused on teaduses, s.o. tulewad inimese mõistusest. Müüdsiis — edasi: kui Jumal on olemas, siis pole minul midagi waja teha, aga ilma temata "pean ma kõige egi waastähe" "wõidonta", "terwe elu eest ja kõikide inimeste eest! Mina tahan wastutada, kuid teistmoodi — mitte alla andes, waid kurja juurele wastu akates!

Ja uueste peopesaga raamatu wastu lüües, lühas ta uuhawana, kõikumata kindlusega juure.

— Iga sugune allaandmine on kurjast, sest ta fiinitab kurjust! Ja teie wabandage juba mind — aga mina usun seda raamatut! Ta on mulle nagu teerada sügawas metsas. Mina otustasin juba enese kohta sedawiisi, et wastutan kõige eest!

Ma ajasime ilise õõni sõbralikult juttu, ja ma tuln otstusele, et tähtsufeta wäikene raamatufene oli wiimseks tõukets, mis lõpuliiku kaju andis inimese inge rahututele otstijumistele kindla usu leidmises, rõõmsas austamises üleilmise mõistuse ilu ja jõu ees.

See armas tark inimene pani elualbtusele tõeste ausalt wastu ja sai 1907. aastal rahulikult otsta.

Niisama nagu tufasele, riikale Nõbakowile, sotsistasiid mulle raamatud teihsugusest elust, mis inimilikum oli kui see elu, mida mina tundsin; niisama nagu wigasele kingsepale, juhtisid nad ka minule mu õige kohta elus kätte. Mõistust ja südant tiuwustades aitasid raamatud mind wälja pääseda mädamiiklast, kus ma ilma nendeta oleksin ära uppunud, rumalusesse ja alatusesse lämbudes. Maailma piirisiid minu ees järjest awaramaks muutes, kõnelesiid raamatud mulle sellest, kui suur ja kannis on inimene eaduse poole püüdmises, kui palju ta maa peal ära on juutnud teha ja mis suguseid uskumata kannatusi ta sellepärast on pidanud läbi tegema.

Ja mu inges kaswas tähelpanef inimese wastu, iga ükfitu wastu, kes ta ka ei olnud, kogunes austus ta töö wastu, armastus ta raugemata waimu wastu. Elu muutus kerge-
maks, rõõmsamaks, elusse imbus sügaw mõte.

Niisamuti nagu wigasele kingsepas kaswa-
tasiid raamatud minus isiklike wastutuse tunnet kogu elualbtuse eest ja äratafiid minus jumalikku austamist inimese mõistuse loowa jõu ees.

Ja sügavas usus oma wäite tõelikkuse sisse ütlen ma kõikidele: Armastage raamatut, ta kergendab teie elu, aitab sõbralikult teid leida mõtte, tundmuste, juhtumiste kirjuse ja tormilises segaduses, ta õpetab teid oma kaasinimeste ja iseendist lugu pidama, ta tiivustab mõistust ja südant armastusjõududega maailma, inimese wästu.

Olgu ta waenulik teie uskumistele, aga kui ta on kirjutatud ausalt, armastusest inimeste wästu, neile ead soovides — siis on see suurewäärtusline raamat!

Igafugune teadmine on kasulik, kasulik on ka mõistuse ekkimiste, tundmuste wigade teadmine.

Armastage raamatut — teadmiste allikat, ainult teadmine päästab, ainult tema võib teid teha waimlikelt tugevateks, ausateks, mõistlikkudeks inimesteks, kes inimest suudawad tõelikult armastada, austada ta töwawa ja südamest ead meelt tunda ta wäsimata suure töö kauni wilja üle.

Igas asjas, mis korda on saanud inimene ja mida ta weel korda saadab, igas asjas eljub ta ing, kõige rohkem on seda puhast ja auwäärikust inge teaduses, kunstis, kõige elawamalt ja arusaadawamalt kõneleb ta — raamatutes.

M. Gorki.

Eesti ** kommunistilise kütipolgu ratsaluurajate komando Petseris.

Wene rahwalaul ja kirjandus.

W. Buk.

Mure on Wene rahwalaulu põhjustoon. Ja mida kaugemale rahwas oma wanast kuldsest ajast jõuab, seda kurwemaks läheb tema luuletoon, sest rahwa elu oli wanal ajal parem.

Kodanlised ajaloolased seletawad, et rahwas kiidab wana aega rumaluse pärast.

„Nüüd on ju kõigil parem elu kui enne.“ Aga kunas kodanlus oma ajaloo-seletuse rahwale arusaadawaks teeks, seda aega ei tulegi. Susi sööb ja salgab.

Priiuseajal oli kodanlusel, orjuseajal mõisnikul ea elada, — rahwal oli ea seal, kus weel mõisnikku ega kodanlast ei olnud; ja see aeg seisab sealpool orjapõlwe, feudaalse ilmakorra eel.

Wenemaal elas umbes tuhande aasta eest waba talurahwas waba maa peal. See waba talurahwas (külahawas) oli jõukam ja õnnelikum kui praegune ingemaalane. Wiimase ajani nägime Wenemaal siin ja seal talupoega, kes walges kuues ja pajukoocest wiiskudes oma kägisewa puuwankri ja kõhna obuga wooril käis, et maksuwõla tasumiseks ja perekonna elatamiseks raha teenida, oma põllupidamist toetada, wee peal oida — ja olime kindlad arwamises, et talupoeg, kes tuhande aasta eest Wenemaal elas, oma seisukorda selle talupoja omaga ei wahe-taks, olgugi, et wiimase pea kohal lennumasinad wurisewad ja kiirrong külast mööda kihutab.

Oleks muistse Wenemaa talupoeg nii wilets olnud kui rewolutsioonieelne, siis ei oleksgi Wene rahwaluules mõnusaid muinasjutte ega lugulaule, nagu „Ilja Muromets“, „Mikita Seleninowitsch“ jt. Nii näitawad wanemad jutud ja laulud selgeste, et nendeks materjal wabalt rahwalt pidi tulema. Selles räägib rahwa elutarkus mitmesugustest elunähtustest. Aga uuemates lauludes kipuwad ohked seda wärwirikkust warjama, kuna kõige uuemad enam muud ei olegi kui ohked. Praegugi wõiks rahwalaule koguda, aga rahwaepose asemel saame neist nutuloo, aga mitte eepose.

Rääkigu laul isiklistest tunnetest ehk ühiselust ja loodusest, muljuw mure waju-tab temale oma pitseri ikkagi peale.

Astun oja kaldale,
waan wetewoolusse...

Ruttaw woog, oh kanna ära
minu mure kaugele

Kaks wiimast rida kõlawad alguskeeles järgmiselt:

Унеси ты мое горе,
быстра реченька, с собой!

Wenemaa on suur. Weel suuremad tema iseäraldused, tema lahkuminekul Ohtu-Euroopast. Tema iseloomust ja rahwa elust annawad Wene rahwalaulud ja kirjandus loomutruu pildi.

Suur-Wene rahwalaulud ei ole sõna ega mõtte poolest palju teist laadi kui teised põhjamaa rahwalaulud. Kuid iseäralik on lauluwiis. Ja wenelane awal-dab oma mõtteid ja tundeid enam laulutoomis kui sõnamõttes.

Rohkearwulisi rahwawiisisid wõib mitmesse liiki jagada. Kõigearilikumad aga on kaks liiki.

Ühed on proosalised rõõmu-elid, suure äälega naermine, hahatamine (xoxor). See on rutulise taktiga wiis, mida wahel pike-mate waljude tõusutoonidega ilustatakse. See on tüüpulik wenelase rõõmuwiis, ja ta kajab igalpool. Selle wiisi järele tant-sib wenelane armoniku juhatusel „kasa-tshokki“, selle wiisiga laulab ta prasdni-kul ja kodu oma rõõmulaulusid, seesama rutuline takt kajab ka Wene kiriku kella-tornist. See on põline looduse-eli, tuletab iseäralde pääsukeselaulu meele. Siin kajab ainult lapselik rõõm; arenenud tundmusi, sügawamat inge-elu neis lauludes ei ilmu.

Ja sihuke kergus tuleb just rõõmu-lauludes selgeste nähtawale. Näib nagu oleks siin inimese rõõmutunded loomu-wastaselt tekkinud, wastutahtmist wälja pigistatud. Ainult murel on õigus inges elada — see on tema põline kodu. Rõõm ilmub sinna kui möödamineja, agitaator — oopis ilma passita. Nii ahmab ta inimese, oma kuulaja, äkiste muusika mõju alla, laulab rutuga laulu ära ja põgeneb. Inimene näeb rõõmu arwa; ja kui ta teda näeb, siis ei olegi ta enam see isik, ehk kui on — siis joowastatud olekus.

Kuna Wene rõõmulaulus pealiskaudne ingeawaldus eliseb, siis seda mõju-wamad ja sügawamad on tema murelaulud. Wiimaste pool on ülekaal ka arwu poolest.

Oma kurwast laulust ei lahku wenelane kunagi. Kus wenelane, seal on laulu-wiis, — olgu see nurmel, urtsikus, laewa ehk lootsiku peal, kõrtsis ehk wõõraste-majas, wankril ehk wagunis. Aga ehk tal küll neid laule lõpmata palju on, ei

wõi nendest, nagu rõõmulauludest, ütelda, et kõik laulud ühel wiisil lauldakse; siin läheb üks wiis teisest lahku. Muudkui kõigist käib oigaw toon läbi. Nii kuis laulu sõnad ja mõtted mitmesugused on, läheb ka wiis ühes laulus elawamaks, teises tasasemaks; takt on kord pikaline, kord keskmine. Kuid arilikku meeleolu ja ingelist tasakaalu ei ole. Toon annab muret mõista, kuna aeg-ajalt pikemad noodid uluwat nuttu meele tuletawad. Nekrassow ütleb nende rahwalaulude kohta: „этот стон у нас песней зовется“ (seda oigamist nimetatakse meil lauluks). Seesama kirjanik kujutab Wene talupoja seisukorda järgmiselt: „Nimetage mulle üks peidupaik, üks nurgake, kus Wene talupoeg ei oigaks (ägaks). Ta oigab teedel ja nurmedel, oigab stepis wankri all ööd magades, oigab wangimajades ja kaewandustes sunnitööl, oigab kohtumaja eeskodades ja kantseliste ees, oigab lossiwärawates... Kus rahwas, seal oigamine... Mis tähendab see otsatu oigamine... Kas tõused sa kord täie julguse ja jõuga üles... Wõi oled sa kõik juba teinud, mis teha wõisid: tegid laulu, mis oigamise sarnane ja uinusid waimliselt igaweseks?“

Wene talurahwas on majandusliselt kui ka waimliselt wiletsas seisukorras. Demokraatlikud kirjanikud ei kuule talurahwalt muud kui waesuseägamist, näewad ainult wiletsust. Kodanlases näewad nad kadakasaksa weidrat naiisust, mitte kultuurainimest ega tema ühiskondlist seisukorda. Wene kodanluse esitajaks jääb kaupmees-angeldaja.

Kuna talurahwas ja kodanlus Wene maal nõrgad jõud on, awaldab siin noor töölisteklass seda wisamalt ja kindlamalt oma tegewust. Ühiskondliste jõudude rewolutsioonilised kokkupõrkamised, mida mujal Euroopas ju 15. ja 16. aastasajal tunti, algawad Wene maal 1905. aastaga. Enne seda olid siin talurahwa mässud ja salaseltside mässukatsed, mida kodanlus ega rahwaulk ei toetanud. Wõitlust kodanluse ja mõisnikuseisuse wahel ei olnud palju märgatagi. Töörahas akkab kahe ühinenud waenlasega — kodanluse ja mõisniku wõimuga — wõitlema.

1905. ja 1917. aastate sündmustes on Wene tööliselised wõrdlemata iseseiswamad ja teadwuslisemad kui Euroopa tööliselised 1789., 1848. ja 1871. a.

Wenemaa oma arenemisekäigul läheb Öhtu-Euroopast suureste lahku.

Warsti peale riigirajamist tekiwad siin talurahwamässud, mis wiimase ajani on

wälданud. Üksigi ajaloolane ega arwustikuteadlane ei tea Wenemaa mõisate arwu ega talurahwamässude arwu. Wene talurahwa liikumised olid seni kõik sõna tõsisel mõttes mässud, organiseerimata plaanita wastuakkamised — üks kord ühes, teine kord teises külas, kuna nad mõnikord arwa ka üle mitme maakonna ulata siwad. Nende mässudega on mõisnikud ja walitsus kergeste korda saanud.

18. ja 19. aastasajal tekiwad juba wäikekodanlikes ulgas, sõjawäes ja aritlaste keskel üksikud isikud, keda sisemiste waenlaste ulka wõib arwata. Need isikud on aeg-ajalt salaseltsa asutanud, et terrori ja teiste sihukeste abinõudega walitsust sundida „konstitutsiooni andma“. Need seltsid ja organisatsioonid on üksteise järele lagunud ja kadunud.

Oopis teistsuguse jõuna ilmuwad Wene maal tööliselised. Wiimase kahel aastakümnel on tööliselised näidanud, et pühalt Wene maal asub organisatsioon, mida enam äwitada ei suudeta. See organisatsioon oli nii tugew, et ta taganemise peale ei mõtelnudgi.

Tööliselised loowad 1905—1916. a. oma kirjanduse ja ajakirjanduse, asutawad ühisi, saadawad oma esitajad riigiwolikogus walitsust arwustama ja teewad palju muud niisugust, mida walitsus lubada ei mõtlegi. Kuid lubab seda — nagu arusaamatuses, segaduses. Wene maaga on lugu just nii kui wangimajaga. Wangid karjuwad, laulawad, panewad näljastreiksid toime, seawad salakirjawahetuse käima, ühendawad kõik wangikongid üleüldiseks wastuakkamiseks kuni — wangiwalitsus alla annab.

Iseäranis wisa ja äge on see wõitlus seal kus tööliselised oma kirjandust rajawad.

Tööliselised on see jõud, mis 1905. a. eeltsensuura kaotas.

Siis läks ajaleht ja raamat ilma luba küsimata trükimasinasse. Ea küll. Masin paneb tööliste sõna paberile. Eksemplaarid tuuakse rutuga automobiilisse, et neid laiali wedada. Aga walitsus, kes ööd ja päewad tööliste tegewust silmas peab, on ka parajaks ajaks trükikotta jõudnud. Kas nüüd walitsuseametnik kirjatükki läbi lugeda läheb ehk mitte — kes seda teab. Kuid äkki tuleb trükikotta käsk, et see ja see wäljaanne on aresti alla mõistetud. Wäljaanne on aga juba trükikoja läwel. Ja nüüd algab kirjanduse wõidusõit. „Keelatud“ auto ees, politseiauto taga — kihutatakse mööda uulitsaid, kuni wiimaks põgeneja kaob ja oma eksemplaarid ikkagi laiali kannab. — Tagajärg ei jää tulemata.

Wastutaw toimetaja läheb trellide taha. Töölised aga ei kohku trahwi ees.

Wiimastel aastatel enne tsaariwalitsuse langemist elutses Wene pealinnas tööliste-ajaleht, olgugi, et mitmed wastutawad toimetajad wangikojas, teised uurimise all ja mõned jälle asumisel endi kultuuratöö eest wastust andsid.

1905. a. saadik on arwamata palju raamatuid ja ajalehenumbrid ära korjatud, kuna Euroopa sõja algul töörahwa kirjandus täieste põranda alla suruti.

Ja tähelpannes kirjeldamata surwet, mille all Wene töörahwa põrandaalune — salaorganisatsioon — elas, nägime suurepäralist pööret Wene rahwaliikumise ajaloos. Siin nägime selgeste, et loomujõulise mässu asemel korraldatud liikumine jõudsalt arenes. Mässaw küla kaotas oma tähtsuse, kuna rewolutsiooniline linn tema asemele tõusis. Ja kui 1917. aastal küla-des weel paiguti loodusejõulist tormamist ette tuleb, on sel liikumisel endise „maa ja wabaduse“ asemel juba selgemad üüdsõnad ja siht. Endine ohkaw küla liigub linna juhatusel rõõmsas lootuses.

Wabrikutöölised, kes ohkamise asemele üüdsõnad, mässu asemele rewolutsiooni panid, andsid wastuse, mida rahwalikud luuletajad ja poliitikategelased mitme aasta-kümne jooksul asjata otsinud.

Kuna töörahwa salaorganisatsiooni peategelased lahingust lahingusse, wangikojast wangikotta käisid, kuna töörahwa eelwägi politseiriigi müüri aluseid kaewas, sündis selle eelwäe pooleoidwa, kaasatundwa ja toetawa ulga keskel uus Wene laul, uus rahwaluule.

Ohkamine on sellele ulgale täieste tundmata. See walituteulk wõis juba tsaari politseikarja üle naerda.

Seda tunnistawad üleminekuaja rahwalaulud, mis 1905—1917 Peterburis, Moskwas ja teistes tööstuselinnades igapäewas-teks leeludeks said.

Need leelud, rahwasõnad, kõnekäänud ja tähendussõnad olid kibe tõe inimeste ja lõikaw pilge olude kohta. Sellepärast ei pääsenud see rahwaluule trükki.

Wanal ajal, kui trükikunsti ei tuntud, elas rahwakirjandus „rahwasuus“. Üks õppis teiselt laulu ehk jutu pähe ja õpetas kolmandale edasi. Weel 20. aastasaja algul on Wenemaal sihuke töölistekirjan-dus. Tuhanded laulud, wested ja anek-doodid liguwad tööliste ulgas suust suhu ja ootawad aega, kunas trükikunst nad paberile paneb.

Siin wõtame sest kirjandusest paar ise-loomulist laulukest.

Läbiotsimised.

Käsud anti õhtu ilja:

Minge otsma keeldud wilja!

Eh, kuis Wene rahwake
elab türmis rõõmsaste.

Sada kortrit ti kisti,
kuid ei leitud sotsialisti.

Eh, kuis...

Kaeti süngid seaduslikult,
lapsekiigud korralikult.

Eh, kuis...

Patju, riideid, jalarätte,
kaeti korraks — anti kätte.

Eh, kuis...

Kalendrid ja ajalehed
wõtawad ühes kroonumehed.

Eh, kuis Wene rahwake
elab türmis rõõmsaste.

Teine laul jutustab rahwaulgast, keda kiriku läwel seismas nähakse.

Mäss.

Naised, mehed, ulgas suures
Püha-Maarja kir'ku juures.

Mäss!

Linnawaht neid warsti nägi —
ilmus tsaari kaitsewägi.

Käes!

Asi uur'misele anti,
inimesed wangi pandi
kõik.

Kiirendage läbiwaatust,
wangid ootwad oma saatust.

Punkt?

Asi ei käi punkti alla.
paragrahw neid laseb walla,
kuid...

Ikka siit ja sealt weel kaeti,
oolsalt mõodeti ja waeti
süüd.

Kaua mehed, naised ootwad,
lahket lahtilaskmist lootwad
kõik.

Aga kirikliste patud
oopis teiste otsustatud
on:

Kaugeida kubermangud,
teile tuuaks uued langud
siit.

See on lihtne, igapäewane naer. Kuid selle naeru tekkimine tähendas ometi suurt pööret, sügawat murret ühiskondlises liikumises klassiwoitluse ajaloos. Kurtwa taiu-rahwa asemele astub protesteeriw töörahwas; protest sunnitakse waikima; aga ta ei waiki, waid kajab üle Wenemaa mässulise naeruna; mis ootamata kiirelt rewolutsiooniliseks luuleks muutub. 1917. a. langeb politseiriklik ja juba 1918. a. kajab

rewolutsiooniline Wenemaa uutes lauludes, uues rahwaluules.

Päewade ja nädalatega kaswab uus kirjandus, mis „Prawdas“, sellesihilistes kuu-kirjades ja raamatutes ilmub. Ja selles uues kirjanduses on nii palju, palju luulet, kunstilist kõrgust.

Põhjamaa pealinn (Peterburi) tõuseb 1917. a. Euroopa tööliste liikumise tuleborniks, maailma rahwaliikumise põhjanaelaks ja Wene uus töörahwa luule kuu-lutab koitu inimesesoo waimuilmas.

Lõpetame *Aleksei Gastewi* töölauluga.

„Kui wabrikuwiled ommikul töörahwa linnaosades kajawad, see pole sugugi orjusele üüdmine. See on tulewikulaul.

Kunagi töötasime wiletsates töökodades, kus me ommikute ühel ajal tööd ei alanud.

Agaga nüüd kajawad wabrikuwiled ommikul kell kaheksa terwele miljonile.

Nüüd algame minut minutil üheskoos.

Terwe miljon wõtab wasara ühel ja selsamal silmapilgul.

Meie esimised oobid mürisewad ühtlasi.

Millest laulawad siis wabrikuwiled?

— See on ühistunde ommikulaul!“

VAE VICTIS.

Seisin risttee ääres. Päike suudles ilist lund, nagu noored armastajad suudlewad.

Kaugelt kostsid tundmata õhueljumised, mis liginesid ja liginesid. Need olid kõlawra ümnuse elid.

Irm täitis inge. Tundsin südame pöörast tuksumist.

Ratsanikud kihutasid mööda wälju ja teesid. Weri wärwis ilist lund, nagu walget siidi. Siin ja seal olid surmale suikunud inimesteulgad, nagu anged aia ääres; kuid siin ja seal üle maa olid ka kewadelilledega ehitud auad — kangelasteauad.

Igalpool kõlasid ümnuse elid ja kostis ähwardaw üüd:

— Vae victis.

Ilm läks pimedaks. Taewas punetas kui tulemeri. Oli nagu öösel, kui kange-

lane tuul kärsituid tulesädemeid ilmasse laiali külwab.

Ratsanikud peatasid ja jäiwad laagri. Agaga lumi punetas igalpool taewakuma paistel.

Algas pühalik käik. Kannataja Jeesus tuli suure palwetajateulgaga, wahwa Münzer wikatite ja kirwestega warustatud talupoegade ja nende järele määratu suured sõjariistus rahwaulgad, küll jala ja ratsa, küll autodega ja aeroplaanidega.

See oli minewa, olewa ja tulewa jõudude paraad, see oli kannatajate esimine ühine wäljaastumine.

Kaua ko-tis sõjariistadeklirin.

Tulekuma kustus, kuid taewas säras kaks sõna:

— Vae victis. Äda wõidetuile.

P. Tuuli.

Pärast walgete wäljapeksmist külast wõõrustawad kohalikud elanikud punaseld sõjamehi kartulite leiwa ja apuipimaga.

— W i i u l . —

Ta nälgis juba kolmandat päewa wanqimajas. Sänaqis pikalt olles püüdis ta nälgatungi maha suruda, kuid tiikati tundis ta piina; talle näis nagu imeksid silemised kehaosad sööki, nagu otksid seedimisenäärmed silemuses toitu, aga asjata. Krampplikult tõmbawad nad laialtawanemud näärmed kofku, ja ta tunneb kergetdust. Täna on tal kergem; ainult paar korda tundus nälgawalusid, kuid esinisel ja teisel päewal kelsid nad wahetpidamata. Aga tänä on tal iseguqune tundmus: ta on wäsinud, roidunud, ei suuda jalul seista ja talle paistab, et ta enam üleüldse kehaliit walu ei tunne.

Ja kui teda piinata, tema kehaosad lõigata, siis ei sünnitaks teegi wist walu.

Prægu wiibib ta wooteti meelemõistuses ja sonib. Üks pilt järqneb teisele ta elust, ilma mingiguquse kawata naqo katkendid. Kord näeb ta oma wäikest last künqis mänguqat, kord tuleb enese lastepõlweaqe filmade ette; ta näeb wäewa, kus wanemad talle wiulil kinkisid ja kus ta päewa läbi söömata sellega ümber käis ja mängida püüdis, kõiiki ära tüüdates. Seal tuleb mõte, kuidas ta Inglismaal töölilstele wiulit mängides imperialistide wälitfufe ära tüütas, kuidas parlamendis ja lordidekojas tema wiulit armustati ja lõpuks oisufese tulbi, et wiul süüta, mängija aga kahjulik on.

Ta wiibib mõttes oma wiimasel kontferdil, mis ta suuremas Londoni saalis tuhandatele töölilstele oli korraldanud. Nad kuulawad tähepanelikult. Ta mängib Wenemaa töörahwaste rewolutsioonilist marsfi. Mängides elab ta rewolutsioonile kaasa, näeb seda päewa, kus ta 13 aastat taqasi ise Wenemaa pealinna wulitfotel töölilste esimistes ridades sammus. Ta paneb terve oma inqe ja suuted mängu, ja kui ta lõpetab, tõuseb saalis joowastufetorm, nõutakse marsfi kordamist. Ta ise fattub waimustufesse, unustab ära, et ta kunstnik on, et ta ülesanne on töölilste teadmusf tõsta wiulil elide läbi, ta saab aqitaatoriks, waneb wiulil kõrwale ja kõneleb saalisõiljatele Wenemaa töörahwaste suurteft püüetef, töörahwariiqi majanduslilse korra loomistef, uuest teadufest ja kunstist, mis Wenemaal tõusmas. Ta näitab ära, kuidas kodanline kunst ja teadus juba minewal aastafajal kõrqemale tipule jõudis ja kuidas see kapitalismuse ning imperialismuse arenemifega lanqeb, jõuetult wanu wormisid kordab. Ta kinnitab, et kodanline klass ei suuda enam teadust ega kunsti uute ainetega rikastada, ta on annud kõiik, mis oli anda. Alimult töölilsteklass, kes majanduslilku elu ümber loob, suudab kunsti wanale kõrgufele tõsta ja teda uute elawustega rikastada. Ta

wõrdleb Inglilse kultuuralandjaid Wenemaa töölilsteqga. Esimised saadwad Wenemaale, kelle elanikud inglilstele mingiguqust kahju ega alba pole teinud, sõjariistusmehi, kes töölilste tapmifeks kõige irmsanate inimeste äwitmifese masuatega warustatud, Wenemaa töölilsed läkitawad aga Inglilismaale kunstniku wiuliliga warustatult. . .

Ta ei jõua oma mõtteid lõpuni wiia, saal fattub kunstniku kütitawate sõnade läbi wihase ja ühel äärel kostab: maha imperialistide walitfus, elagu Wenemaa süüta töölilsteklass.

Ja ta mängib Internatfionaalset, mille elid teda terve saalilga ühifeks rahwuswahelilse töölilsteklassi liikmeks liidawad.

Seal tungib talle uus mõte pähe, ta näeb politfseinikka paar päewa peale kontferti oma korterilste tunguqat; nad lahutawad teda naisest ja lõpseft ja wiüwad ta siia õudsesse kambriisse. Korraga tuleb tal irm peale, ta naine ja laps wõib olla nälginud niifama naqu tema siin, kuid peaqi tõrjub ta need mõtted taqasi ja usub kindlaste, et Londoni töölilsed ei jätä neid toetufeta, nad lubasid ju Wenemaa töölilsi awitada, mis ei peaks nad siis mitte tema perekonna eest ooliffema.

Ja filmade eest lähewad uued kujufused mõõda. Ta ootab seda aega, kus ta Wenemaale taqasi jõuab nendesqe paikadesqe, millest tal nii kenad ülidõpilasõpõlwe mälestufed jäänud. Ta tuletab Wenemaa esimilse rewolutsioonil päiwi meele, Tartus, Tallinnas ja Peterburis, kus ta mitte üksi wiulit ei mänginud, waid töölilstejuhina iqalpool tegew oli. . .

Seal awataffe kambriks ja sisse astuwad wanqitojaametnikud. Üks neist teatab, et ta asjata ennaft näljutab: Inglilsmaa seadus ei luba türmi wiulit tuua. Kui ta wabats saab, antakse talle wiul taqasi, kuid nüüd ei aita üksqi abinõu. Ta wõib ta nälgä surra, Inglilsmaa seadus ei tunne armu.

Ta wastab, et sööki pole waja.

Tälle on ta üksi oma katkendilste mõtetega, uueste piinawad teda näljakrambid, kuid kindel soow wiulit näha, millega ta terve Euroopa töölilsteklassi on püüdnud rewolutsioonililsele liikumilsele äratada, rahustab teda, annab talle julstuf edasi kannatada.

Aga kui ma ompneti söõma affan ja lõpetan nälgimilse, ma päästan oma elu, nii aga jätan oma vere waewlema.

Ei, ma olen raudse kindlufega mõtleja töölilsteklassi liiqe, ei, ma ei anna imperialistililtele wõimule alla. Ma tean, et töölilsed ei jätä mu peret maha.

Ta uinub magama.

Ueljanda päewa omnikul astub wangi-
kambrisje arst. Ta katjub nälgija pulssi, uurib
nälgijat ja ütleb: Mlake sööma, täna sõidan
waltijuse juure ja panen ette, et teile lubataks
wiialii tarwitada. Wõib olla eht lubatakse.

Ei akka, suudab nälgija ädawaewalt laujuda.

Miks, kas ta ei usu, et ma seda teen?

Ujun küll, kuid teie ütlesite ainult, et wõib
olla eht lubatakse, sõjistab nälgija.

Arst kaob pead wangutades.

Kauaaj nälgitamise pärast ei anna feha soo-
just; tal on tulin, ta lödiseb. Hammetus ei luba
jangist wälja. Sõuetult ja mõtteta lamab ta
ajemel. Piik päew wenib aeglaselt õhtu
poole.

Õhtul awatakse uks. Läbi ämariku näeb ta
wiialii tuju.

Kas on see mees wõi ilmsi...

—r.

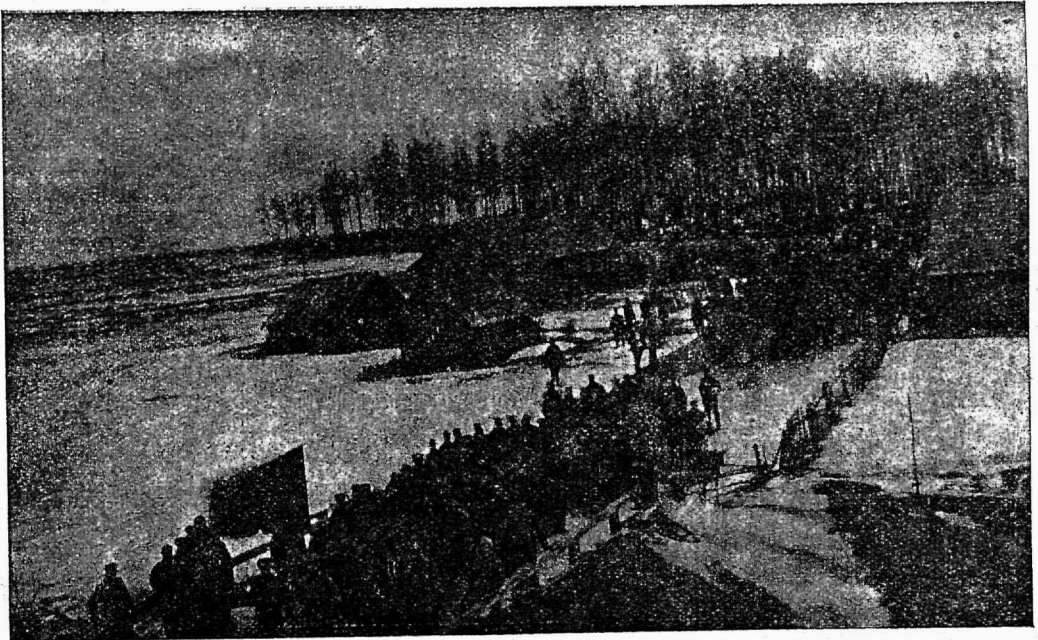
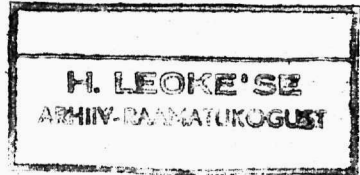
Kannatus.

Töölise kannatus on kaunis wika.

*Ta oskab sellegagi olla rahul,
kui kodanlane teda kodestate pügab.*

*Kodanlane tõstab aga kibedat kisa,
käed rusikas, silmad punjis, suu walmul
kui tööline teda natukeneigi sügab.*

J. L.

* * * kommunistline kütipolk lähleb eelmistele seisukohtadele.

Betsjerist.

Ülejoosfik.

— Meil on ülejoosfik. Kas tahate näha?
 — Tahan küll.
 — Eila tuli. Kohe käisin ta süia tuua.
 Minuti wiie pärast tuli. Dooja soldat jäi
 usse taha.

Jookfik wahtis rahutuma pilguga alt-
 kulmu minu otsa. Restniise kaswuga tugew
 mees. Nägu kahwatanud ja roidunud.

Seltsimees Hrapkow pöörab tema poole:

— Teie, seltsimees, olete ülejoosfik?

Sõnade juures „seltsimees — ülejoosfik“
 naeratawad kõik tahtmatalt. Etewaatlikult nae-
 ratab ka jookfik ise. Ta tunneb, et meie üle-
 kuulamises tema wastu kardetawaid püüniiseid
 üles ei teata.

— Kuda te ninni on?

Ta waade awalbab jälle ärewust, filmad
 liiguvad rahutumalt.

— Teie olete walgefaartlane?

— Ei ole, madrus. Teenisin „Venemüki“
 peal. See on miinilaew, kus Raskolnikow oli.

Jutustusest selgus, et walgetel „elawat jõudu“
 palju ei ole. Lisaks wõeti laewadelt mehi ja
 saadeti lahingurinnale.

— Kas teile ästi süüa antakse?

— Pole suur asi.

— Kuda nõnda? Teil olla ju, nagu rää-
 gitakse, toidukraami küllapärast.

— See kõik on liialdatud, suureste liialda-
 tud. Sõõk ei ole jumal teab kui ea. Riides
 käime päris alwaaste.

Tõepoolest põlnudgi tal riided seljas suured
 asjad. Meie punasewäelased on kaugelt pare-
 mine riides. „Alekulamine“ järgnes.

— Mis teid sundis meie poole jookisma?

Ta astus sammu ettepoole. Silmad awal-
 dasid kartust: aga kui ei usta.

Nähtawaste püüdis ta niisugust tooni ja
 niisuguseid sõnu leida, mis tööliste usaldust
 oleks äratanud.

— Mina olen, kõneles ta pifut wärisewa
 äälega, tööline, lukusepp. Töötasin wabrikus.
 Ma olen sotzialist.

Ta tõmbab inge tagasi.

— Niikaua kui laewal teenisin, oli süda ra-
 hul. Seal põlnud sõdimist. Kui aga wäerin-
 nale toodi, siis ei tahtnud ma omade wasta
 minna...

— Keda te „omadeks“ nimetate?

— Teid, Wene töölisi... Mina ei ole üfki
 niisugune. Walgete seas on palju niisuguseid.
 Sõdiwad kapi sunnil, aga kardawad ära joosta.
 Ega see nii ferge olegi.

— Kas wenelasi palju teie seas on?

— Wähe. Ohwiiseerisid on palju, aga
 „prostoi“ rahwast ei ole peaaegu olemasgi.
 Aga ka meie eestlased tuleme teie peale wasta
 tahtmist.

Beel mõni tähtsuseta küsimine. Ma waa-
 tan ta otsa ja otustan iseneses küsimust:

— Kas ta waletab wõi ei? Kas on ta
 ülejoosfik wõi salakuulaja?

Meie waated puutusid kokku. Näis nagu
 oleks ta aru saanud mis ma mõtlen. Ta ei
 lõõnud filmi maha.

Ei, ta ei waleta! Ta on Gesti tööline.
 Ja mina usun, et Gesti tööline Wene töölisi
 „omaks“ peab ja wastatahtmist temaga wõitlu-
 fesse astub.

Ei, tema ei ole salakuulaja. See on wäe-
 jookfik. Ja walgete seas on palju niisuguseid,
 kes ingega meie poole oiwad.

Täna jooksis üks meie poole, ja omme...
 omme ühinewad nad ja pööravad endi sõja-
 riistad meie ühiste waenlaste, Gesti ja Läti
 kapitalistide ja mõisnikkude wasta.

See on paratamata.

Wene keelest D. L. D'Dr'i järele.

Dõ walitses maailma! Ta pimeduses walmis luul,
 nii keh, nii konarlik ja ähwardaw kui oksad kuwand puul.
 See oli orja töö: ta igi, weri, nälg, ta jänu,
 ja nendele kes walgust andsid palaw tänu!

Roman Birf.

Punaseväelaste kirjad.

I.

Mälestus fakte Tallinnasse tulest
24. weebr. 1918.

Rõõmuga mõisid soldatid vägede ülemjuhataja sm Krölenko päewakäsu sõjalõpetamise kohta vastu, aga sellega ühel ajal algasid ka kuulujutud faksilaste tuleku kohta. Eesti walged ohwitserid käisid päewakäsu pihus ja äsfitasid, et niisuguse sõjalõpetamisega keegi rahul ei wõi olla, kuna aga soldatid tõendasid, et kõik sõjast on tüdinud ja nõukogude-walitsusel paremat väljapääseteed ei ole kui imperialistilisele walitsusele ajuti järele anda, ennem kui werd edasi walada. Hurra-üütel tassiti Eestimaa parunid punasest-kaardist ja madrustest ümber piiratutena ühest kohast teise. 23. weebr. oli linn ärewil; puuasfaaridwäelased ja naisterahwad alastajadõdedena sõitsid läbi linna walfaksise, et tulewaid rõhujaid tagasi tõrjuda. Saadawad teated olid kurwad. Meie õpetamata ja arwu poolest palju nõrgematel selfiitistel ei läinud korda woogawat sõjawäelaenuet ühes Eesti kodanuse ja Balti parunitega kinni pidada. Madrused wedasid automobillidega tarwilist kraami laewadele ja katsusid seda, mis ladudesse veel jäi, rahwale wälja jagada, aga kokkukogunud „Eesti Oma-kaitse Liit“, walged sidemed warukatel, teki tõket. 24. weebr. marsjijiwad Sassa wäeosad linna, efimestena parunite pojad, kel linn tuttav.

Wastupanemist ei olnud ja elawate lilled ja kohwiga wastuwõtmisest julgustatult läksid faksid sadama, seadsid kuulipildujad üles, et Wene laewastikku kudagi irnutada. Kui aga meie madrused suurühtkorud nende poole seadsid, siis kadusid faksid sadamast. Päike oli weeremas, kui Tallinna laewastik ja punased rewolutsiooni kaitsejad lahkuma pidid. Raskest meeleolus waatas iga tööline seda pealt, aga ei wõinud parata. Järgmistel päewadel affas punasewäelaste kinnipiüüdmine, nii et elewatoris paar suuremat, musta ja poolpimedat ruumi puupüsti inimesi täis oli, kes wähe wabadust olid maitfenud. Rõõgil aga oli kindel lootus, et tuleb aeg, kas aasta ehk ka kümne pärast, mil me end jälle wabastame. Ja kindlas lootuses ootas igaüks; ka need, kes seni Postat uskusid, ütlesid, et parem oli punaste ajal olla kui nüüd. Ja Eesti kodanlik walitus sai aru, et parunid olid pettust mänginud, kui nad Postakompaniid 12 tundi walitseda lastsid. — Rõõmsas meeleolus mõtisin 9 kuu tagant tulewad punaseid Läti wäeosasid vastu, nende wiimast leiwatüki jagades ja teades, et ka meie peame kord enefele eest wälja astuma, mitte magama, kui teised wabastuse eest mõitlewad. See aeg tuli, kus wõimalik oli uhkusega punases sõjawäes teenida.

Gatjinas, 7. weebr. 1919.

U. G a l l e r.

II.

Kuidas mind kodumaa vastu mõttis...

Juba lapsena tundsin suurt uivutust wiuli vastu, aga ma ei arwanud õigust olewat enefele niisugust lugust lubada — kunstile elada, sel ajal kui kaugelt suurem osa inimesi kõige wähemastgi kultuura elust osa wõtta ei saa. Alles 1907. a. Soome klassimõitlusest osa wõttes tulin otsusele, et ma wiulimängijana töölisteklassile kasulikum wõin olla kui agitaatorina. Siis affasin ma kõige jõuga oma ideele elama, sellele ennast ette walmistama. Suuri raskusi ära wõites, õppisin Berlinis, Pariisis ja wiimati Londonis. Nüüd lõpuks olen ma omas täies wõimies, ja kui suure rõõmuga annaksin ma oma wõimist selle maa töölistele, kus kord ka mu isade äll kiikus. Kui õnnetu olen ma, et mu kodumaa minu eest liini on. . . Mõni päew tagasi tahtsin kodumaale minna, aga mind wõeti suurühtkide ja püssidega vastu. Minu ees kirjutuselaual on suurühtikuuli kild, mis minu lähedal lõhes. — Mul ei olnud wõimalik mängida Eesti töölistele kodumaal, aga Eesti töölistele mängimast ei saanud mind Eesti tööliste waenlaste suurühtid takistada. Ma ei saanud Eesti töölistele mängida ei Wanemuises ega Endlas ega Estonias, aga ma mängisin kõige küünlides, õue peal, üttides. Ja ükski katsetest kõige paremas Pariisi ehk Londoni kontserdijaalis ei ole minule nii palju jõudu annud, kui wälkjes Setu fuuris, kus ma Eesti kommunistilistele sõjameestele mängisin.

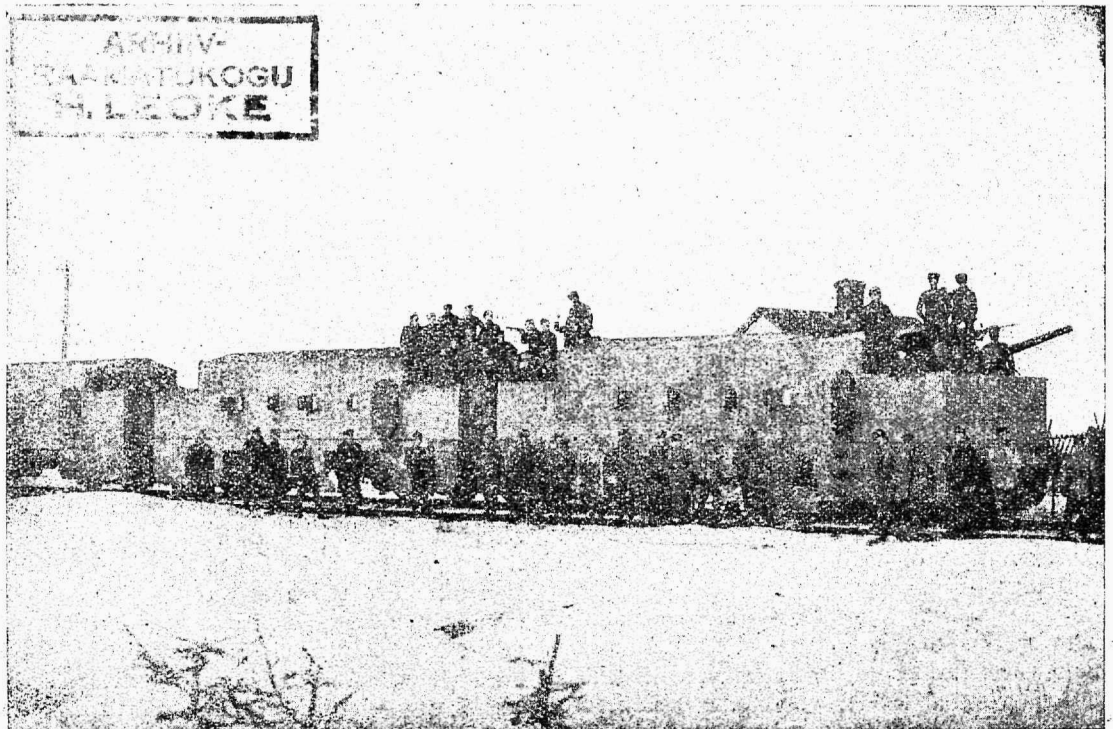
Seda päewa ei unusta ma ilmasgi. Selge kewadene päew, puhast wärste lumi, minu ümber priksed, noored Eesti mehed, püssid käes, lahingusse minekule walmis, iga minut waenlase pealtingimist oodates... Misjugune waimustus... Misjuguse jõuga üüdsiwad nad: elagu kommunistiline Eesti, elagu kommunistiline Eesti sõjawägi. Kuidas unistafime meie sellest ajast, kui kõik need lehkawad nurmed, need õitewad luhad Eesti töörahwa päralt on, Eesti töörahwa päralt, kes Eesti pinda juba aastafadsid oma igiga on wäetanud, aastafümneid oma werega on pühendanud, meie unistafime kuidas meie uue Eesti loome, täis õnne ja iludust, kus meie niisugused kunstitemplid ehitame, niisugused kontserdid toime paneme, et Wanemuisel enefel rõõmu pärast filmi tulewad... Ja niisugust tugewaid Eesti mehi nähes tulin ma kindlale otsusele, et see aeg kuigi kaugel ei ole, kus meie selle unistuse teoks teeme. Ja siis pääsen mina jälle kodumaale ja siis ei wõi mina mitte üksnes kitsal liinil, waid üle terve Eestimaa Eesti töölistele mängida. Niikaua aga elan ma oma selfimeeste keskel siinpool liini, annan neile seda, mis ma aastafümneid olen kogunud ja olen walmis nendega kas mõitma ehk surema. .

J. C. S ö r m u s.

Peterburis, 13. aprillil 1919.

Eesti kommunistlike sõjavägede komandeeride kursuste esimesed lõpetajad. Keskaigal istub sõjaväe-
walitsuse juhataja s. Anwelt (I), pahemat kätt tema kõrwal kursuste juhataja s. Perajärw (II), paremat
kätt sõjaväewalitsuse ariduseosakonna juhataja s. Isak (III).

Eesti ** kommunistliku diviisi soonusrõng.

Vastutaw: toimetusekolleegium. — Väljaandja: Eesti töörahva temmuuna kultuura- ja aridusewalitsus.

ENSV
Riiklik Avalik
Raamatukogu

17-nes riigitrukikoda (7-ая рота, 26).

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR